

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Diplomová práce

**Náboženský význam města Karbalá
pro ší'itský islám**

Aneta Hrdlovičová

Plzeň 2019

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Katedra filozofie

**Studijní program Humanitní studia
Studijní obor Evropská kulturní studia**

Diplomová práce

**Náboženský význam města Karbalá
pro ší'itský islám**

Aneta Hrdlovičová

Vedoucí práce:

Mgr. Ivan Ramadan, Ph.D.
Katedra Blízkovýchodních studií
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

Poděkování

Tímto bych chtěla velice poděkovat vedoucímu své práce panu Mgr. Ivanu Ramadánovi, Ph.D., za jeho čas, připomínky a cenné rady, které mi věnoval během psaní diplomové práce.

Obsah

Úvod	6
1.Ší'itský islám	11
1.1. Vznik ší'itského islámu.....	15
1.2. Historie ší'itského islámu.....	16
1.3. Charakteristika ší'itského islámu.....	18
1.3.1. Šaría.....	24
1.3.2. Ší'itský koncept společnosti.....	25
1.3.3. Ší'itská poutní místa.....	26
2. Vzestup náboženského významu města Karbalá	32
2.1. Karbalá ve středověkých dějinách.....	33
2.1.1. Bitva o Karbalá.....	33
2.1.2. Význam bitvy o Karbalá pro konstituci ší'itského islámu.....	36
2.1.3. Vývoj situace v Karbalá po bitvě.....	39
2.1.4. Svatyně imáma Husajna ibn 'Alího.....	40
2.1.5. Dobytí Bagdádu Seldžuky a význam pro Karbalá.....	42
3. Náboženský význam města Karbalá pro ší'itský islám	44
3.1. Karbalá jako místo kolektivní paměti.....	45
3.2. Karbalá v novověkých a moderních dějinách.....	49
3.2.1. Karbalá v raném novověku a boje mezi Osmany a arabskými ší'ity.....	50
3.2.2. Konstituce Karbalá jako centra ší'ismu v 18. století.....	51
3.2.3. Proměny Karbalá během 19. a na počátku 20. století.....	52
3.2.4. Karbalá a její role v ší'itském povstání v roce 1991.....	54
3.2.5. Karbalá a druhá válka v Zálivu.....	55
3.3. Karbalá jako centrum ší'ismu.....	56
3.4. Rituál 'Ášúrá a jeho význam.....	62
Závěr	66
Seznam použité literatury	69
Resumé	73
Seznam obrázkové přílohy	74
Obrázková příloha	75

Úvod

Význam města Karbalá, pro islámské náboženství neleží v moderní době, nýbrž již v období raného středověku. Předkládaná práce má za cíl zjistit, v čem spočívá historicko-náboženský význam města Karbalá pro ší'itský islám. V tomto kontextu se práce nejprve zaměří na objasnění konkrétních středověkých historických událostí, které zásadním způsobem přispěly ke klíčovému významu Karbalá pro ší'itské muslimy až do současné doby. Výklad bude na pozadí historických událostí sledovat, jak se význam města vyvíjel, případně měnil v časové perspektivě, tj. od tzv. Zlatého období islámského středověku až po současnou dobu.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, které se dělí do tematických subkapitol. První kapitola práce se zaměří na samotný ší'itský islám. Vysvětlí okolnosti jeho vzniku po Muhammadově smrti, kdy došlo k zásadnímu rozkolu mezi jednotlivými muslimskými mocenskými skupinami. Tato situace dala za vznik dvěma skupinám – ší'ité, (stoupenci Ālího), pokrevně spřízněného s Prorokem, a sunnité, kteří v současné době tvoří většinový muslimský proud. Následně bude stručně popsána historie ší'itského islámu, a to především z hlediska ideologie, dogmatiky a náboženských rituálů. Krátce bude pojednáno o vládnutí dynastie Safíjovců. Tato dynastie byla u moci mezi roky 1501 až 1736 na území tehdejší Perské říše. V rámci charakteristiky ší'itského proudu islámského náboženství bude vysvětleno ší'itské pojetí společnosti a představena ší'itská poutní místa: Mekka, Medína, Nadžaf a Qom, jejichž význam je pro stoupence ší'ity stěžejní.

Druhá kapitola práce bude věnována historickému a náboženskému významu města Karbalá pro ší'itský islám a jeho stoupence. Bude pojednáno o okolnostech založení města Karbalá. Oblast, na níž následně vzniklo město Karbalá, bylo zprvu neobývané a neprobíhala zde žádná stavební činnost. To i navzdory skutečnosti, že místní prostředí mělo dostatek vodních zdrojů a plodnou půdu.

Teprve po uskutečnění bitvy o Karbalá a mučednictví al-Husajna toto místo začali hojně navštěvovat lidé. Karbalá hraje klíčovou roli v ší'itské historii coby jedno ze čtyř ší'itských svatých měst. Z tohoto důvodu se bude kapitola věnovat i popisu a duchovnímu významu jednotlivých poutních míst a památek v Karbalá.

Významu města ve středověkých islámských dějinách se věnuje další subkapitola práce. Zabývá se primárně bitvou u Karbalá roku 680, ve které proti sobě stáli třetí imám Husajn ibn  Alí a druhý chalífa z dynastie Umajjovců Jazíd I. Důraz bude kladen na analýzu významu bitvy pro konstituci ší'itského islámu. V tomto kontextu je podstatný vývoj situace po bitvě, ve které Husajn ibn  Alí padl. Husajново tělo bylo pohřbeno na bojišti a již brzy se jeho hrob stal ší'itským poutním místem a ústředním prvkem ší'itské identity.¹ Zmíněná ší'itská identita jako by byla fyzicky obsažena ve svatyni imáma Husajna ibn  Alího, jež byla vystavěna nad jeho hrobem. Svatyně je významným místem ší'itské kolektivní paměti.

Následující subkapitoly druhé části práce jsou věnovány středověkým dějinám města Karbalá po výše popisované bitvě. Popisují například dobytí Bagdádu Seldžuky, které bylo pro ší'ity velkou ranou. Bagdádu po staletí vládli potomci Abbase, strýce proroka Muhammada. Díky významu Bagdádu na něj v průběhu let proběhlo více útoků, ale v roce 1258 Bagdád čelil vůbec nejzávažnějšímu útoku z rukou Seldžuků a téhož roku došlo k rozpadu chalífátu.²

Konečná třetí kapitola představuje město Karbalá jako místo kolektivní ší'itské paměti, které pravděpodobně sehrálo důležitou roli v konstituování tohoto proudu islámského náboženství. Tato část práce vysvětluje kontinuum dějin Karbalá a hlavní přelomové události, které pomohly vytvořit jeho náboženský i historický význam, který přetrvává do současné doby. Popisuje

¹KROPÁČEK. 2011, s. 181-182.

²History of the Anatolian Seljuks [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.turkishhan.org/history.htm>

vývoj náboženského významu Karbalá v novověkých a moderních dějinách, přičemž se soustředí zejména na budování postavení města Karbalá mezi ostatními ší'itskými poutními místy. V raném novověku se stal dnešní Irák místem střetu mezi sunnitskými Osmany a ší'itskými Peršany. Po osmanském dobytí Karbalá roku 1533 byla zanedbávána oprava kanálů, přivádějících do města vodu z Eufratu, což vedlo k výraznému vylidnění města. Na počátku 18. století však došlo pod správou osmanského guvernéra k nápravě kritické situace a město se začalo konstituovat jako nejdůležitější centrum ší'ismu.³

Subkapitola, orientovaná na proměny města Karbalá během 19. a 20. století, dále popisuje důležité okamžiky v osmansko-ší'itském pnutí, jako například násilné obléhání města roku 1843 a následnou situaci ve městě, jež byla pro ší'itské obyvatelé nepříznivá. Vůdci města prchli ještě předtím, než bylo město Osmany zcela obeháno. Přes 5 tisíc obyvatel bylo zabito. Na straně turecké armády došlo ke ztrátě 400 mužů.⁴ Tato situace přiměla studenty a učence k opuštění města a k převedení hlavního ší'itského náboženského centra z Karbalá do Nadžafu.⁵

Subkapitola rovněž rozebírá specifické postavení města během první světové války a vedoucí roli Karbalá v ší'itském povstání proti iráckému režimu v březnu 1991, po porážce Iráku v první válce v Zálivu. Pro město Karbalá byla nejtemnějším obdobím doba, kdy v Iráku vládla politická strana Ba'ath, jejíž členové byli sunnité v čele se Saddámem Husajnem. Ší'itská opozice byla velmi oslabena a byla také přijata řada represivních opatření vůči ší'itským institucím, což nakonec vedlo i k vyhoštění iráckým ší'itů do Íránu.

Nakonec třetí kapitola sumarizuje poznatky, prezentované v průběhu celé práce, a na základě uvedených relevantních informací shrnuje význam města Karbalá pro ší'itské muslimy. Ztělesněním významu města pro ší'itské

³NAKASH. 1994, s. 21-22.

⁴COLE. 2002, s. 93-96.

⁵tamtéž

muslimy je v současné době rituál Āšúra, v průběhu něhož jsou realizovány ší'itské smuteční rituály ta'zija. Āšúra připomíná smrt Husajna ibn Ālího, vnuka Muhammada, a jeho syna Qásima v bitvě u Karbalá, kterou si ší'ité každoročně připomínají 10. dne měsíce muharramu. Jelikož je v souvislosti se smrtí Husajna ibn Ālího adorováno mučednictví, bičují se někteří účastníci rituálu řetězy s čepelemi.⁶ To však odmítají sunnitští muslimové, neboť podle nich Alláh odmítá jakékoliv poškozování vlastního těla. Nicméně ší'ité to berou jako součást své víry, jako sebeobětování. Karbalá přitom z hlediska kolektivní paměti hraje při tomto rituálu důležitou roli.⁷ Význam města Karbalá spočívá však i v konceptu mučednictví, který se považuje za jeden z významných aspektů ší'itské kultury.

Práce bude vypracována primárně na základě literatury zahraniční provenience, a to z toho důvodu, že česká literatura problematiku ší'itského islámu a významu města Karbalá pro ší'itský islám reflektuje spíše povrchně. Z významných prací jmenujme například publikaci *The Shi'is of Iraq* (Nakash Yizhak), tato publikace poskytuje komplexní informace o irácké historii a především o bouřlivých vztazích ší'itů a sunnitů. Dále můžeme jmenovat publikace *Shi'ism: A Religion of Protest* (Dabashi Hamid), *The Shi'ite religion: A History of Islam in Persia and Iraq* (Donaldson Dwight Martin). *Islam* (Farah Caesar), tato publikace pokrývá historii islámského náboženství od dob jeho vzniku až po dnešní dobu. Na problematiku ší'itského islámu se zaměřují také publikace *The Arab Shi'a: The Forgotten Muslims* (Fuller Graham), tato kniha, založená na rozhovorech, zkoumá povahu ší'itské víry, společenského života, současné politické a sociální problémy, a také se zaměřuje na vztahy s dominantními sunnity. Dále *An Introduction to Shi'i Islam: The History and Doctrines of Twelver Shi'ism* (Momen Moojan) a publikace *Shi'ite Islam* autorské dvojice (Tabataba'i Muhammad, Nasr Seyyed Hossein).

Co se týká literatury v českém jazyce, bude práce vycházet především

⁶AGHAIE. 2004, s. 86-87.

⁷CAMPO. 2009, 67, 423-424.

z knihy Duchovní cesty islámu (Kropáček Luboš) a ze syntetické příručky Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti (Ostřanský Bronislav). Tato kniha přináší základní přehled islámu a představuje středověké muslimské společnosti, náboženské směry a sekty, dále z knihy Muharramské rituální performance a koncept mučednictví v Íránu (Čech Libor). Kniha se zabývá rituálními performancemi na rituál Āšúrá v Íránu. Tento rituál je autorem zkoumán z mnoha úhlů, jak z hlediska společnosti, tak z hlediska politických strategií. Práce bude tematicky prokládána i verši z Koránu (překlad Ivan Hrbek).

Práce dále využije relevantních internetových zdrojů např. www.al-islam.org, www.imamhussain.org, www.iranicaonline.org. a bude využívat metodu obsahové analýzy dostupných zdrojů a internetových zdrojů. Kromě ší'itského pohledu na význam událostí, týkajících se města Karbalá, bude reflektována i sunnitská interpretace této problematiky, a to za účelem dosažení objektivní komparace získaných poznatků.

1. Ší'itský islám

Ší'itský islám, rovněž ší'a, je jedním ze dvou hlavních proudů islámu. Jedná se o minoritní proud. Význam slova „ší'ité“ můžeme definovat jako „stoupenci strany“. V tomto případě se jedná o stoupence 'Alího ibn Abí Tálíba, který byl pokrevně spřízněný s prorokem Muhammadem, čímž splňoval podmínky pro ší'itské nástupnictví. Muhammad pocházel z rodu Hášimovců z kmene Qurajšovců.⁸

Ší'ité věří, že datem narození proroka Muhammada je 26. duben roku 570 n.l., tzv. rok slona. Byl to rok, kdy se jemenský vládce Abraha pokusil pomocí slonů zaútočit na město Ka'ba.⁹

„Jedná se o první text, ve kterém je odpůrcům ukázáno, jak Bůh potrestal jim podobné; proto je nutné jej datovat až do doby, kdy se Muhammad setkal s opozicí, nikoli na začátek doby prorocké.“¹⁰

*„Ve jménu Boha milosrdného, slitovaného.
Neviděls, jak naložil Pán tvůj s lidmi slona?
Což neobrátil úklad jejich ve zmatky
a neposlal na ně v hejnech ptáky,
kteří po nich vrhali oblázky z hlíny pálené,
a učinil, že podobnými byli slámě ohryzané?“¹¹*

V roce 610 byl během meditace v jeskyni Hira Muhammad obdarován viděním. Sám archanděl Gabriel mu prý recitoval verše, které se později staly součástí Koránu. Tehdy byl také Muhammad stanoven posledním prorokem. Udává se, že Muhammad recitoval své verše také polyteistům. Učinil tak proto, že chtěl získat jejich přízeň. Ti byli sice upokojeni, ale později Muhammad

⁸KROPÁČEK. 1993, s. 180.

⁹OSTŘANSKÝ. 2009, s. 137.

¹⁰HRBEK. 2012, s. 646.

¹¹HRBEK. 2012, s.137-138.

tvrdil, že mu tyto verše nenadiktoval Alláh, ale Satan.¹²

*„Uvažovali jste někdy o al-Lát, o al-^cUzzá a Manát, té třetí jiné? Jsou to
vznešené labutě, v jejichž přímluvu lze doufat.“¹³*

al-Lát, al-^cUzzá a Manát byly Qurajšovské bohyně, jejichž sošky byly dříve umístěny uvnitř Ka^cby. Poté, co Muhammad musel utéct do Medíny, rozhodl se vrátit k monoteistické víře a sošky nechal zničit.

*„Ve jménu Boha milosrdného, slitovaného.
Při hvězdě padající!
Váš druh nebloudí, ani nebyl sveden,
ani nehovoří z vlastního popudu svého.
Je to vnuknutí pouze, jež bylo mu vnuknuto,
jemuž naučil jej silný mocí,
silou vládnoucí; a vzpřímeně se tyčil,
zatímco na nejvyšším obzoru byl.
Potom se přiblížil a dolů se pustil,
až na vzdálenost dvou luků či ještě blíže byl,
a vnukl mu svému služebníkovu to, co mu vnukl.
A srdce jeho mu v tom, co viděl, nelhalo
Chcete snad pochybnost vyslovit o tom, co zřel?
A věru jej viděl již u příležitosti sestoupení jiného,
poblíže lotosového stromu u kraje nejzazšího,
u něhož je zahrada příbytku věčného.
A když přikrylo lotosový strom to, co jej přikrylo,
oko se neodvrátilo ani nebloudilo,
a věru spatřil on největší ze znamení Pána svého!
Uvažovali jste o al-Lát a al-^cUzzá a Manát, té třetí, jiné?
Vy syny byste měli mít a On pouze dcery?
To vskutku rozdělení by bylo nerovné!*

¹²RUSHDIE. 2012, s. 42-45

¹³ARMSTRONGOVÁ. 2009, s. 54.

*Ony nejsou nic než jména, kterými jste je vy a vaši otcové nazvali
a o nichž neseslal Bůh žádné zplnomocnění. A oni pouze své dohady
a to, k čemu srdce jejich tíhnou, následují, ačkoliv se jim již od
Pána jejich dostalo správného vedení.
Což člověk má mít vše, po čem touží?
Však Bohu poslední i první život patří...“¹⁴*

Jak uvádí Ivan Hrbek „O dataci této sůry bylo hojně diskutováno; na jedné straně byla považována za velmi ranou (např. Hirschfeldem), na druhé straně byla kladena do 2. období (Grimmem). Avšak většina badatelů se kloní k tomu, že patří na konec první periody, i když není jednoduše a skládá se nejméně ze čtyř nezávislých částí.“¹⁵

„Pojem satan a džinn se mísí jak v Koránu, tak i v legendách a v muslimském folkloru. Podle jednoho ze základních věroučných podání patří démoni obecně mezi zlé džiny, jiný výklad je však považuje za samostatnou kategorii inteligentních stvořených bytostí stojící vedle lidí, andělů a džinnů. Existuje rovněž představa, že džinnové vzešli z neposlušných andělů, což ovšem odporuje koranické verzi, že mezi džiny jsou jak ti věřící, tak i nevěřící. V muslimském vnímání satana se obecně odrážejí jak vlivy židovsko-křesťanské, tak i původní staroarabské tradice, jež ovšem nejsou vzájemně dostatečně „kompatibilní“. V Koránu se pro představitele zla obecně používá dvou termínů: satan a d'ábel, přičemž d'ábel se v knize objevuje jako vlastní jméno, zatímco satan spíše jako „označení druhu“. Ke jménu satan muslimové tradičně dodávají adjektivum „radžím“ - kamenovaný, což prý připomíná způsob, jakým jej kdysi údajně zahnal prorok Ibrahím na útěk. Tento moment si v rámci rituálů – potě, dodnes připomínají, když házejí malé kamínky na jednu ze tří hromad kolem sloupů nedaleko Mekky. Za jménem satana se také často klade arabský dovětek: La'nahú'lláhu - „Nechť je Bůh prokleje! Dábel se údajně pyšně vyvyšoval nad člověka, neboť dle koranického podání byl stvořen z ohně, zatímco člověk byl stvořen „jen“ z hlíny. Muslimští teologové

¹⁴HRBEK. 2012, s. 153-154.

¹⁵HRBEK. 2012, s. 655.

předpokládají, že ďábel není tím, kdo přímo činí zlo, ale je tím, kdo lidi navádí ke zlu, a proto mu v arabštině náleží přívlastek „našeptávač“ Mezi satany se v lidových představách řadí qurajšovská modla taghút, která se v průběhu časů stala ztělesněním zla.“¹⁶

Ší'itům se nikdy nepodařilo být jednotným proudem. Mezi tzv. sekty ší'cy patří ithná' ašaríja, ismá'ílija a zajdíja. Za tu největší je pokládána ithná' ašaríja¹⁷ tzv. dvanáctníci, neboli následovníci imámovské ší'cy. Název vychází z předpokladu, že historicky lze doložit 12 skutečných imámů, tedy těch, kteří byli pokrevně spřízněni s Prorokem. V Íránu je tento proud islámu státním náboženstvím. Tato odnož v rámci svého učení aplikuje i filozofii. Zde jsou Muhammadovi potomci známí pod několika názvy. Jedná se například o šarífy či sajjidy. V řadě muslimských zemí převládá názor, že tamější vládci jsou Prorokovi potomci. Pro příklad lze uvést marockou a jordánskou královskou rodinu, či Fátimovskou dynastii v oblasti Severní Afriky, která byla reprezentanty ší'itského islámu. Svého vrcholu dosáhla v 11. století, jejich rozvoj však zastavila expanze Seldžuků. Poté, co zemřel chalífa al-Ádid, kurdský velitel Saláh ad-Dín Júsuf ibn Ajjúb podrobil ší'itskou oblast sunnitům.

18

Ismá'ílija svůj název získala po starším synovi šestého imáma Dža'fara as-Sádiqa Ismá'ílovi. Ten je Ismá'ílity považován za posledního imáma. Proto bývá tento extrémistický směr označován jako „ší'a sedmi imámů“. Někteří stoupenci ismá'ílije jsou přesvědčeni, že duše a rozum jsou ztělesněny v indickém imámovi, který je znám pod jménem Agá Chán. Ti skutečně vzdělaní byli v 9. století iniciací uváděni do exoterického a esoterického učení. V 10. století si ismá'ílija prošla řadou politických úspěchů. Nakonec právě kvůli sporům politickým, došlo v 11. století k jejímu rozdělení na západní a východní větev. Východní větev uznává výše zmíněného Agá Chána, jako svého nejvyššího představitele. Západní větev věří ve skrytého imáma. Dnes se ismá'ílité vyskytují nejvíce v Egyptě, Sýrii a Íránu.¹⁹

¹⁶OSTŘANSKÝ. 2009, s.176-177.

¹⁷KROPÁČEK. 1993, s. 180.

¹⁸tamtéž

¹⁹OSTŘANSKÝ, 2009, s. 93-94.

Zajdíja bývá označována ze nejmírnější směr, své označení získala po vnukovi imáma al-Husajna Zajda, který padl v roce 740 při boji u města Kúfa. V 10. století vytvořili v Jemenu stát, který byl stabilní až do roku 1962 do vypuknutí revoluce. Zajdovci uznávají pět imámů, za pátého považují právě Zajda, někdy se tak lze setkat s označením pětníci.²⁰

V současné době žije největší část ší'itů v Íránu, kde tvoří majoritní část obyvatelstva, dále v Iráku, Bahrajnu a Ázerbájdžánu. Je třeba zdůraznit, že tato část islámu je zaměřena spíše na duchovno než materiálně.

1.1. Vznik ší'itského islámu

Vznik ší'itského proudu islámu můžeme datovat do dob, kdy došlo k diferenciaci sunnitů a ší'itů. K té došlo díky rozporu, kdo se stane nástupcem po Muhammadově smrti. Tedy, kdo převezme vedení muslimské obce (umma). Jelikož Muhammad se otázkou nástupnictví nezabýval, došlo po jeho smrti k významnému rozkolu. První skupina hlásala, že by se jeho nástupcem měl stát člen rodu Qurajšovců Abú Bakr. Druhá skupina se pak přikláněla k °Alímu ibn Abí Tálibovi, který byl Muhammadovým bratrancem. Většina stoupenců souhlasila s nástupem Abú Bakra, který se stal náboženským a politickým vůdcem islámu. Ší'ité tyto chalífy dodnes neuznávají a věří, že Muhammadovým nástupcem by se měl stát pouze člen jeho rodiny. °Alí, který, tyto podmínky splňoval byl zvolen až jako čtvrtý chalífa. Ti, kdo jej chtěli volit, se nazývali „ší'at °Alí“, tedy „strana °Alího“. U Ší'itů je °Alí považován za druhého náboženského vůdce. Je zřejmé, že ší'ité věří, že °Alí a jeho stoupenci jsou jediní, které je možné považovat za věřící. Oni sami dále zastávají názor, že Muhammad °Alího sám určil za svého nástupce. Proto je z jejich pohledu na islám °Alí jediným a právoplatným nástupcem Proroka.²¹ Sunnité jsou proti tomuto názoru, i když potomky Muhammada ctí. U ší'itů o nástupnictví rozhoduje Bůh, a ne komunita muslimů, jako je tomu u sunnitů. Víme že ti, co stáli za názorem zvolení °Alího, byli pohoršeni tím, že se

²⁰OSTŘANSKÝ, 2009, s. 221.

²¹MOMEN. 1985, s. 137.

chalífou stal Abú Bakr. Proto se rozhodli vytvořit samostatnou skupinu.²²

1.2. Historie ší'itského islámu

°Alího vláda trvala 10 let, neboť byl v roce 661 u mešity ve městě Kúfa zavražděn. Stalo se tak při útoku příslušníka hnutí Cháridža Abd ar-Rahmánem ibn Muldžam. Pro ší'ity to znamenalo velkou ránu a proto apelovali, aby se jeho následovníkem stal další člen jeho rodiny, ideálně jeho potomek. Ti jediní se mohli stát imámy. °Alí měl několik synů, ten starší al-Hasan se raději zřekl nároků na vedení celé ummy, přesto byl zavražděn. Proto se stal imámem °Alího druhý syn al-Husajn. Ten se stal pro ší'ity významným duchovním vůdcem a mučedníkem. Podle dostupných zdrojů to byl on, kdo se v roce 680 postavil do čela vzbouřenců ve městě Kúfa. K této vzpouře nakonec nedošlo, ale i přesto se stala významnou a pravděpodobně pomohla k jeho dalšímu odhodlání. Ve stejném roce se rozhodl postavit do čela bojů u Eufratu. U města Karbalá, které se nachází v současném Iráku, se střetl s Umajjovci, kteří byli posláni Jazídem I.²³ A zde on i jeho celá jednotka padla v boji. Tato událost z něj udělala mučedníka a významnou osobnost.²⁴

Stejný osud postihl i další příslušníky jeho rodiny, tedy další imámy. Po Husajnově smrti došlo k totálnímu rozštěpení muslimů na sunnity a ší'ity. Mučednická smrt imáma al-Husajna a jeho syna Qásima byla a je významnou událostí, která je každý rok připomínána 10. dne měsíce muharramu. Jedná se o nejvýznamnější ší'itský rituál, který je provázen pašijovými hrami, které se nazývají Ta'zija. Celý tento akt a s tím spojený festival na oslavy hrdinské smrti se slaví v den, který je nazvaný °Ášúrá. Jedná se o velmi emociální událost, jelikož lidé si připomínají mučednickou smrt tak, že sami sebe bičují řetězy a čepelemi. Z této události se rozvinula ší'itská myšlenka, že lidé by měli pro víru trpět, případně i zemřít. Z těchto dob pochází i příklon k mučednictví jako takovému, a to i díky události u Karbalá. V další etapě vývoje

²²KROPÁČEK. 1993, s. 187.

²³Jazíd byl druhým chálífou z rodu Umajjovců.

²⁴FARAH. 2000, s. 45.

v rámci ší'cy dochází k odklonu několika náboženských směrů, ať už umírněných, či i extrémistických.²⁵

V roce 939 došlo k přerušení pokrevní dědičné linie imámů, jako rodinných příslušníků Muhhamada. Dvanáctý imám, který byl synem al-°Askarího zmizel, pravděpodobně byl zabit ihned po svém zvolení. Ší'ité nevěří, že zemřel. Stále se traduje, že se před soudným dnem vrátí jako Mahdí, jehož úkolem je v předvečer tohoto soudného dne nastolit vládu Boží spravedlnosti. Myšlenka skrytého imáma byla zapracována do celé ideologie až v moderní době. Stalo se tak na základě popudu imáma Ájatolláha Rúholláha Chomejního. Poté, co tento dvanáctý imám zmizel, stali se představiteli vlády například islámští právníci, či faqíhové.²⁶Těm je věnována pravomoc, než se imám vrátí. Jen ti se mohou stát a být zvoleni nejvyšším duchovním. Zde je třeba dodat, že od 19. století je titulování ajatolláh udělováno těm, kteří dosáhli toho nejvyššího vzdělání, a hlavně znalostí a vědomostí v oboru náboženských věd. Celkem bylo tedy 12 imámů v pokrevním poutu s °Alím.²⁷

Na počátku 16. století došlo k rozvoji ší'itského islámu do současného Íránu a Iráku. Dělo se tak v dobách vládnutí dynastie Safíjovců. Tato dynastie byla u moci mezi roky 1501 až 1736 na území tehdejší Perské říše. Její jméno je odvozeno od jména šejcha Safíjuddina, kterému se v roce 1301 podařilo založit súfijský řád Ardabílu. Tento řád se v průběhu 15. století militarizoval a docházelo k formování státního útvaru, který se rozvíjel na území západní části Perské říše. Tento útvar v mnohém navazoval na kulturu Persie. V roce 1502 se podařilo Ismailovi z rodu Safíjovců vybudovat, a hlavně prohlásit tento útvar za stát se státním náboženstvím ší'itský islám. Na základě výše zmíněných informací víme, že v tehdeším Íránu tedy vznikl stát, kde převládal ší'itský islám nad tím sunnitským. Tomuto státu se pak podařilo dobýt současný Irák a Ázerbájdžán.²⁸

²⁵KROPÁČEK. 1993, s. 86-87.

²⁶Faqíh je znalec islámského práva

²⁷KROPÁČEK. 1993, s. 183-184.

²⁸tamtéž

1.3. Charakteristika ší'itského islámu

Podstata celé víry je šaháda, kterou chápeme jako základní pilíř. Každý sám za sebe je povinen vyznávat svoji víru v islám. Z toho plyne, že celková víra, případně uctívání patří pouze Bohu a prorok Muhammad je jeho prorokem, neboli poslem. Islám, a to i ten ší'itský je založen na jedinečnosti Boha a klade velký důraz na monoteistickou víru v jediného Boha. S prvním pilířem islámu je spjata tato věta: „*Lá iláha illá 'illáh*“ Toto vyznání říká: „*Vyznávám, že není Boha kromě Boha, a Muhammad je posel Boží.*“ U ší'itského proudu pak toto vyznání pokračuje dodatkem: „*A kníže 'Alí je přítelem Božím.*“ Pro ší'ity je tedy příznačné, že uctívají nejen Boha a Proroka, který je v roli jeho služebníka a posla, ale do uctívání zahrnují i 'Alího. Ten je Bohem milovaný a je hlavně vyvoleným následovatelem Muhammada.²⁹

Ší'ité mají svoji víru založenou na následujících pilířích. Tím prvním je již výše zmíněné vyznání víry, dále se jedná o modlitbu (salát). Každý by se měl modlit alespoň pětkrát denně. Děti jsou k modlitbě učeny zhruba od svých osmi let. V době modlitby musí být věřící rituálně čistý. Tato rituální čistota se označuje jako tahára. V pátek jsou modlitby doprovázeny kázáním. Pro zajímavost lze říci, že původně se muslimové modlili pouze v noci. Ale Muhammad zavedl nejdříve ranní a večerní modlitbu, později také polední, až po jeho smrti bylo zavedeno modliteb pět.³⁰ Zanedbání či zcela odmítnutí modlitby je považováno za závažný přestupek.

*„Ve jménu Boha milosrdného, slíťovaného.
Oslavuje Boha vše, co na nebesích je i na zemi:
vládce přesvatého, mocného i moudrého!
On je ten, jenž poslal mezi národy nevědomé
posla z řad jejich, aby jim přednášel znamení
Jeho, očistil je a Písmu a moudrosti je naučil,*

²⁹FARAH. 2000, s. 135.

³⁰OSTŘANSKÝ. 2009, s. 134-135.

zatímco dříve žily v bludu zjevném.
A jsou jiní mezi nimi, kdož dosud s nimi se
nesjednotili. A On mocný je moudrý.
Toto je dobrodiní Boží a On dává je tomu, komu
chce; a Bůh je pln dobrodiní nesmírného!
Ti, kterým bylo dáno nésti Tóru, a oni ji potom
nenesli, jsou podobni oslu, jenž naložen je knihami.
Jak hnusná je podoba lidí, kteří za lež prohlašují
znamení Boží! Ale Bůh nepovede cestou správnou lid nespravedlivý.
Vy, kteří vyznáváte židovství! Domníváte-li se, že jste
Bohu blíže než ostatní lidé,
pak si přejte smrt, jste-li pravdomluvní!
Ale oni si ji nikdy nebudou přát kvůli tomu, co
provedli již předtím ruce jejich. A Bůh dobře
zná nespravedlivé.
Smrt, před níž prcháte, se s vámi věru
setká! Potom budete navraceni k Tomu, jenž
zná nepoznatelné i všeobecně známé, a On vás
již poučí o všem, co jste dělali!
Vy, kteří věříte! Když voláno je k modlitbě
v den páteční, pospíchejte vzpomínat Boha a
zanechte obchodování! To bude pro vás lepší
jste-li vědoucí.
A když bude modlitba skončena, rozejděte se
po zemi a usilujte o část přízně Boží!
A vzpomínejte často Boha, snad budete blažení!
Však když spatří zboží nebo zábavu, pospíchají k nim
a nechávají je stát.
To, co je u Boha je lepší než zábava a obchodování, Bůh nejlepší
je z těch, kdo obživu ušetřují!³¹

„Tradice uvádí jako důvod zjevení tohoto verše to, že do Medíny přišla

³¹HRBEK. 2012, s. 483-484.

v pátek v poledne velká karavana a všichni věřící – až na několik málo – opustili mešitu a modlitbu a spěchali k ní, aby co nejvýhodněji nakoupili a dozvěděli se novinky.“ Tato súra patří k pěti tzv. oslavujícím súrám.³²

K dalším pilířům patří půst v období ramadánu (saum), jedná se o 9. měsíc v lunárním kalendáři. Půst má v sobě zakořeněn duchovní význam. Je to víra ctnosti a odevzdanosti Bohu. Tato tradice učí člověka ukázněnosti a trpělivosti. V praxi se jedná o zdržení se jídla, pití, kouření, pohlavního styku a nemorálních myšlenek od rozbřesku do soumraku. Tento půst muslimové vykonávají i mimo tento měsíc. V měsíci ramadánu je tento půst povinen dodržovat každý muslim. Musí být však fyzicky i duševně způsobilý. Jsou povoleny výjimky, které platí pro děti, nemocné, starce, těhotné a kojící ženy či cestovatele. Ty mohou půst přerušit, nahradit či jej zcela vynechat. K dodržování půstu jsou děti vedeny přibližně od 14 let. Dříve bylo zvykem, že konec půstu byl ohlášen výstřelem z děla. Dnes tuto funkci převzali masmédia.³³

Pouť do Mekky (hadždž) patří k dalším muslimským povinnostem a měl by ji za život vykonat každý muslim. Původ tohoto pilíře sahá do předislámské doby. Aby byla v platnosti, musí poutník dodržet stanovené předpisy. Před vstupem na posvátný okrsek se muži ovinou do potního oděvu (ihrám), jedná se o dva kusy bílé látky, kterou si poutník dle pravidel uváže kolem těla. Ženy musí mít zahalené celé tělo a na posvátný okrsek vstupují pouze v doprovodu muže. Od této doby se poutník nachází ve stavu zasvěcení. Po příchodu do Mekky je nutné sedmkrát dokola obejít Ka'bu a projít komplexem mešity, kde se nacházejí pahorky Safá a Marwa. Následující den poutníci pokračují k přenocování do údolí Miná, kde probíhá společná modlitba. Cesta pokračuje za úsvitu přes pahorek Arafát k mešitě Muzdalifa. Po společné modlitbě dochází v údolí Miná k symbolickému ukamenování satana. Po vykonání poutě náleží každému muslimovi titul hadži.³⁴

³²HRBEK. 2012, s. 740.

³³OSTŘANSKÝ. 2009, s. 165-166.

³⁴OSTŘANSKÝ. 2009, s.157-158.

Dodržování almužny (zakát) patří mezi další pro muslimy předepsané pilíř. Nejedná se jen o dar z majetku, daň či dobrý skutek. Tato almužna má morální a duchovní hodnotu. Almužna neочиšťuje pouze majetek, ale především srdce dárce i příjemci. Jde tedy o duchovní i humanitární očistu ducha.

Tuto daň je povinen zaplatit každý muslim, jehož majetek dosahuje zákonem stanovené minimum. Hodnota této daně poté činí dvě a půl procenta z majetku dárce. Mimo tuto zákonem vypočtenou hodnotu, je doporučena ještě tzv. dobrovolná daň, která je spojena s koncem postního měsíce ramadánu a slouží k prospěchu chudým a žebrákům.³⁵

...

*„O modlitebny Boží se mohou starat jedině ti,
kdož věří v Boha a v den poslední,
modlitby dodržují, almužny dávají a jen Boha se obávají.
A možná že budou mezi těmi, kdož správnou
cestou jsou vedeni.
Domníváte se, že ten, kdo poutníky napájí a
o Posvátnou mešitu se stará, je roven tomu, kdo
uvěřil v Boha a den poslední a bojuje na cestě Boží?
Ti nebudou si rovni před Bohem a Bůh
nepovede správnou cestou lid nespravedlivý.
Ti, kdož uvěřili a vystěhovali se a bojovali na
cestě Boží majetky i osobami svými, ti dosáhnou
u Boha hodnosti nejvyšší – a takoví budou úspěšní...“³⁶*

„Súra Zproštění je jedinou súrou, která neobsahuje ve svém počátku Basmalu. Udává se, že je tomu tak, protože Muhammad zemřel dříve, než mohl udat svým písařům, ke které skupině zjevení je zapotřebí připojit souhrn textů, tvořící dnes tuto súru; písaři ji proto zařadili za 8. súru, takže

³⁵OSTŘANSKÝ. 2009, s. 16-17.

³⁶HRBEK. 2012, s. 586-587.

vznikl jeden celek, neoddělený formulí „basmaly“, která již byla v záhlaví předchozí súry. Teprve při uthmánské redakci byly tyto dvě súry od sebe odděleny, protože však „basmala“ nefigurovala v původním textu, nikdo se neodvážil ji přidat. Ší'ité z tohoto důvodu pokládali 8. a 9. súru za jedinou.“³⁷

S šířením islámu (fath) souvisí prosazování dobrého a současně odsuzování zavrženého. Součástí ší'itského učení je i pět základů víry. Za prvé se jedná o existenci pouze jednoho jediného Boha. Dále toto učení říká, že Muhammad je posledním prorokem v linii významných proroků. Mezi ně patřili Abraham, Mojžíš a Ježíš. Třetím základem víry je učení o posledním soudu, se kterým nastane zmrtnýchvstání těla i duše. Čtvrtým je chápání spravedlnosti Boží. To říká, že věřící je třeba potrestat či odměnit za jejich skutky. Posledním, pátým je pak víra v nástupnictví a vedení obce. Tu lze vést pouze za pomoci imámů.

Ší'ité se snažili o zařazení kapitol o Alím do Koránu. Důvodem je fakt, že informace o něm jsou poměrně nejasné. V soudný den neočekávají ší'ité Boha, ale dvanáctého, skrytého imáma, tedy Mahdího.³⁸ Tato představa je hluboce zakořeněna v muslimské historii. Mahdismus zahrnoval vše od náboženské nauky přes rituály až po duchovní autoritu v čele s Mahdím. Hlavním účelem bylo odstranit vše, co neodpovídalo islámským zvyklostem.

Mahdí, je označován jako ten „Bohem správně vedený“. Každá z ší'itských frakcí má „svého“ Mahdího. Například strana sedmi považuje za Mahdího, tedy skrytého imáma, Músu al-Kázima. Jeho otcem byl Dža'far as-Sádik, který za vlády Umajjovců upevňoval své postavení. Strana dvánácti zase uznává Abů al-Qásima Muhammada al-Mahdího, který pocházel z husajnovské větve.³⁹

Mahdí, ten, kdo nastolí pořádek, spravedlnost a očistí lid od hříchů, je

³⁷HRBEK. 2012, s. 772.

³⁸KROPÁČEK. 1993, s. 67.

³⁹FLEISSIG. 1993, s. 88-89.

muslimy netrpělivě očekáván. A to jak ší'itskými tak i sunnitskými. Ší'ité věří, že Mahdí chodil po zemi již v 9.století, na dočasnou dobu však zemi opustil a vrátí se na konci časů.

„A vynoří se al-Mahdí v Mekcem mezi východním rohem Ka'by a Abrahamovým místem. Bude pocházet z potomků al-Hasana a jeho matkou bude al-'Abbása. Bude vládnout dvacet let a lidé mu budou vzdávat hold. A to bude napsáno na jeho praporu...“⁴⁰

V Koránu o Mahdím zmínku nenajdeme, ale mluví se o něm v hadísech popisující život proroka Muhammada. Přesto, že si tento titul nárokovali i někteří váleční vůdcové, mohl se jím pyšnit pouze prorok Muhammad a další pravověrní chalífové.⁴¹ Jedním takovým byl Muhammad Ahmad ibn al-Sajíd 'abd Alláh, narozený roku 1844 na ostrově Lebab. Byl synem stavitele lodí, který věřil, že jejich rod je spjat s rodem proroka Muhammada. Po smrti otce se Muhammad Ahmad rozhodl vydat cestou náboženského badatele. Již v mládí navštěvoval řadu náboženských škol a mezi jeho učitele patřil eminentní šejk Muhammad al Khair či Muhammad al-Sharíf. Studium pod vedením těchto osobností ho velmi ovlivnilo. Nezáskal znalosti pouze o náboženském systému, o jehož změnu usiloval, ale také byl zcela pohlcen mysticismem a meditačními technikami.⁴²

O Muhammadově a jeho schopnostech začalo kolovat spoustu pověstí. Mnozí tvrdili, že se při meditacích dostával do stavu, který byl mimo jejich chápání, což si vysvětlovali právě jako přímé spojení s Bohem. To byl ten čas, kdy jej začali považovat za Bohem vyvoleným.⁴³ Muhammad Ahmad své modlitby později začal sepisovat. V jeho modlitbách se často vyskytovaly verše z Koránu. Muhammadovým cílem bylo své učení šířit stále dál. Rozhodl se tak pro cestu po Núbských horách a po návratu se Muhammad Ahmad prohlásil Mahdím. Traduje se, že následně rozeslal tajné dopisy. Jeden takový

⁴⁰OSTŘANSKÝ. 2009, s. 120-121.

⁴¹tamtéž

⁴²NICOLL. 2005, s. 34-35.

⁴³SEARCY. 2010, s. 65-66.

měl obdržet také guvernér v Chartúmu. Ten následně rozhodl o tom, že byl měl Muhammad Ahmad obhájit své výroky, ten to však odmítl. Protistrana se následně neúspěšně snažila o Muhammadovo zadržení.

Nastalo období změn. Z úst Muhammada Ahmada došlo k zákazu poutě do Mekky. Tento pilíř byl nahrazen džihádem, tedy bojem proti všem nevěřícím. Došlo také ke změně prvního pilíře - vyznání víry.⁴⁴

„Vyznávám, že není Boha kromě Boha, a Muhammad je posel Boží a Muhammad Ahmad je Mahdí a zástupcem Proroka Božího.“⁴⁵

Nejobektivněji se o Mahdím vyjadřují zajdovci. Nepřipouštějí si žádné nadpřirozené přikrášlení. Název získali po svém zakladateli Zajdovi ibn °Alím. Zajdovci považují za pátého imáma právě svého zakladatele. Jsou umírněným proudem, který odmítá súfismus a nepopírá první chalífy. Nejpočetněji se vyskytují na území Jemenu.⁴⁶

1.3.1. Šaría

Šaría je muslimy považována za systém náboženského práva a ztělesnění věčného Božího řádu. Stejně tak jako došlo po Muhammadově smrti k zásadnímu rozkolu mezi jednotlivými muslimskými mocenskými skupinami. Ani islámské právo není jednotným systémem. Nejedná se však o právní systém sekulárního charakteru, jelikož muslimům poskytuje také instrukce, jak žít podle islámu v soukromém životě. Šaría se tedy nezabývá pouze vztahem člověka k Bohu, ale také vztahem člověka ke společnosti. Je to právo založené především na textech Koránu a hadítů, tedy souboru božích příkazů a zjevení.

Jak již bylo výše zmíněno, šaría se zabývá vztahem člověka k Bohu, ke svému Stvořiteli. Do tohoto vztahu jsou zahrnuty činy povinné, tedy činy

⁴⁴THEOBALD. 1951, s. 33.

⁴⁵FARWELL. 1989, s. 10.

⁴⁶KROPÁČEK. 1993, s. 187-188.

vyžadované Koránem. Do mezilidských vztahů jsou řazeny činy doporučené, povolené, zavrženíhodné, které sice nejsou trestné, ale je třeba se jich vyvarovat a činy zakázané - hříšné.⁴⁷

Prameny islámského práva lze rozdělit na primární a sekundární. Do primárních pramenů je řazen Korán a Sunna. Mezi sekundární prameny lze zařadit Idžmu a Kijás. Idžma je konsensus právnícké muslimské společnosti. Cílem je tedy shoda, která je platná a závazná. Sunnité tuto skutečnost respektují, ší'ité idžmu zcela odmítají. Podle ší'itů je jediný správný konsensus ten, který vychází z přesvědčení Bohem zvoleného imáma.⁴⁸ Kijás lze vyložit jako vzor, sloužící pro určité pravidlo a je nezbytný pro vývoj společnosti.⁴⁹

1.3.2. Ší'itský koncept společnosti

V rámci ší'itského konceptu hrají velkou roli imámové a duchovní, proto budou hlavním tématem této části práce.

V čele ší'itské společnosti stojí imám. Ten nemá politickou odpovědnost. Imám je titulem pro znalce v oblasti ší'itského náboženství a hlavně Koránu. Musí mít nejen potřebné a požadované znalosti, ale hlavně kvalitu. Zejména duchovní kvalitu, která je nazývána veleját. Imám má za úkol vést modlitbu v mešitách. Sám o sobě je považován za tu nejvyšší duchovní autoritu (ma'šúm). Musí být schopný interpretovat Boží zákon, ale i jeho význam v oblasti esoteriky. Imám je institut, Imám je tedy duchovní autoritou, ale tou skutečnou autoritou jsou Prorok a jeho potomci. Imám má za úkol splňovat tři hlavní atributy, a to být učeným, neomylným a nejlepším z lidí. Imám je ší'ity považován za nositele „jiskry božství“, je ale i jejich vůdcem, který je dovede ke spáse. Jsou přesvědčeni, že 'Alí samotný byl velmi blízkým přítelem Boha. Muhammad pak 'Alímu předal právo stát se jeho nástupcem. Dogmatika zakořeněná v tomto proudu nevěří v předurčenosti, proto bylo přijato učení,

⁴⁷OSTŘANSKÝ. 2009, s. 193-194.

⁴⁸OSINA. 1988, s. 149-153.

⁴⁹Průvodce šari'ou [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/38220.html>

které se nazývá Muḥtaẓila. Toto učení je založeno na základech, že lidé mají svoji svobodnou vůli a sami o sobě jsou zodpovědní za činy a zlo, které spáchají.⁵⁰

Důležitou součástí šíʿitské společnosti jsou také duchovní tzv. mudztáhidové. Aby se stali duchovními, musí být také značně kvalifikovaní. Jejich právem je rozhodovat na základě Koránu a achbarů o osudu jednotlivců.

Důležitou roli ve společnosti hrají i přímí potomci Muhammada a ʿAlího, sajjidové. Jedná se o osoby, které dokládají svůj původ již od imámů. V hierarchii duchovních jsou na nižší úrovni tzv. mullové, ti slouží v mešitách. Významný vliv mají i súfijští učitelé zabývající se mystikou. Případně i šajchové či pirové, kteří se naopak zabývají propojením s Bohem.⁵¹

1.3.3. Šíʿitská poutní místa

Karbalá, se díky bitvě a mučednické smrti al-Husajna, postupem času proměnila pro šíʿity v náboženské místo velkého významu. Mezi další významná místa šíʿitského islámu, můžeme jmenovat Mekku, Medínu, Nadžaf a Qom.

Mekka je nejvýznamnějším poutním místem islámu vůbec. Stala se rodištěm proroka Muhammada. Nachází se v západní části Saúdské Arábie při pobřeží Rudého moře. Tato oblast se nazývá Hidžáz. Hidžáz bylo dříve královstvím v čele s Husajnem ibn ʿAlí al-Hášimím.

V předislámském období se Mekka nacházela v pustém údolí. Stala se však důležitou zastávkou, a to díky bohatým studním, které se na jejím území nacházely.

V roce 622 se Muhammad rozhodl, že Mekka bude oním bodem. Bodem, jejímž směrem se bude provádět každá modlitba. Dříve se muslimové

⁵⁰OSTŘANSKÝ. 2009, s. 183.

⁵¹KROPÁČEK. 1993, s. 75.

modlili směrem k Jurazelému.⁵² Muslimové věří, že ryzí středobod islámského světa je Ka'ba. Žádná z mešit nesmí přesáhnout počet sedmi minaretů. Toto privilegium náleží jen největší mešitě světa al-Masdžid al-Harám v Mekce, na jejímž nádvoří je Ka'ba umístěna. Sám archanděl Gabriel kdysi rozhodl o umístění Ka'by, kolem které se traduje řada legend.

Ka'ba je dnes překryta černým hedvábím z Egypta, které je zdobeno verši z Koránu. O tom, jakou bude mít hedvábná přikrývka barvu, rozhodovala vždy vládnoucí dynastie.⁵³

V roce 1979 došlo u mešity al-Harám k povstání, při kterém se jeden z iniciátorů prohlásil Mahdíem. Povstání mířené proti dynastii Saúdů bylo potlačeno, povstalci roku 1980 veřejně popraveni a Saúdové získali vyšší pravomoc.

Mešita prošla již řadou rekonstrukcí. Cílem je stále navyšovat její kapacitu. Při rekonstrukci v roce 2015 došlo k nehodě, která si vyžádala více než 100 obětí a 200 zraněných. V důsledku silné bouře došlo k pádu jeřábu. K tragédii došlo v pátečních večerních hodinách, kdy mešitu navštěvuje nejvíce věřících. Navzdory této tragédii, nedošlo k zrušení tradiční poutě do Mekky a guvernér nařídil okamžité vyšetřování nehody. Nejedlo se však o první neštěstí, které se v Mekce odehrálo. V roce 2006 dav v panice ušlapal 350 věřících.⁵⁴

Dalším významným náboženským prvkem mešity al-Harám je studna Zamzam. Muslimové věří, že voda z této studny má zázračné účinky a nebyt jí, nebylo by Mekky. Kolem Zamzam se traduje řada legend, jejichž hlavními účastníky byl Ibrahím, Hádžar a jejich syn Ismá'íl.⁵⁵ „*Vznik pramene Zamzam souvisí s příběhem Ibrahímovy konkubíny Hádžar se synem Ismá'íc*

⁵²ARMSTRONGOVÁ. 2002, s. 55.

⁵³MENDEL. 1997, s. 136.

⁵⁴Mecca crane collapse [online]. [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/live/2015/sep/11/mecca-crane-crash-more-than-50-dead-at-grand-mosque-live>

⁵⁵OSTŘANSKÝ. 2009, s. 222.

ílem, kteří byli zapuzeni a dorazili do nehostinné pustiny středního Hidžázu. Tam se Hádžar na místě, kde později vznikla Mekka, snažila nalézt vodu pro svého syna, který umíral žízní. Podle tradice přitom sedmkrát oběhla pahorky Safá a Marwa (což se později stalo povinnou součástí rituálu). Poté se Bůh (Alláh) smíloval a vyslal za ní archanděla Džibríla, který zprudka zapíchl hůl, přičemž na tomto místě vytryskl silný pramen. Jiná verze legendy uvádí, že Bůh dal vytrysknout pramen právě na místě, kam šlápl zoufalý Ismá'íl při svém hledání vody. Podle tradice se později Ibrahím se svým synem setkal a vypravil se s ním na místo, kde byl díky pramenu zázračně umožněn život. Na tomto místě vystavěl K'abu, první svatyni věnovanou uctívání jediného Boha. Jiná verze ovšem popisuje, že Ibrahím v Mekce K'abu pouze obnovil, neboť tu zbudoval již prorok Ádam, avšak těžce ji poničila potopa světa „Núh“. Jiná legenda uvádí, že v době, kdy Mekku ovládal kmen Džurhúmovců, pramen Zamzam najednou zmizel; byl to Boží trest za hříchy jejich předáků. Velevýznamný pramen znovu objevil až dědeček proroka Muhammada 'Abdalmuttalib, jemuž se v zázračném snu dostalo návodu Boha, kde zasypaný pramen hledat.“⁵⁶

V roce 628 se Muhammad vydal do Mekky za účelem povolení vykonávat pouť. Mekkánci dlouhodobě těmto poutím bránili, nakonec Muhammadovým stoupencům vyhověli, ale toto příměří trvalo pouze dva roky.⁵⁷

Pouť do Mekky se dělí na malou „umra“ a velkou „hadždž“. Při malé pouti věřící obíhají kolem Ka'by, ve snaze dotknout se černého kamene. Muslimově věří, že tento svatý kámen meteorického původu, byl původně bílé barvy, ale zčernal z hříchů lidstva. Ka'ba je umístěna ve dvoře Velké mešity al-Masdžid al-Haram. Mešitu nechal vybudovat umajjovský chalífa Walíd, stavba trvala asi deset let.⁵⁸

⁵⁶OSTŘANSKÝ. 2009, s. 222.

⁵⁷MENDEL. 1997, s. 136.

⁵⁸PAVLINCOVÁ. 2003, s. 592-593.

Velká pouť sahá až do údolí Miná. Tuto velkolepou událost neprožívají jen muslimové, ale i nevěřící z celého světa. Jedná se o velmi medializovanou záležitost. Muslimové tuto pouť podnikají ve snaze nalézt nejvyšší ideál.⁵⁹ Je známo, že každý muslim by měl do Mekky vykonat pouť alespoň jednou za život. Přesněji každý muslim, kterému to zdraví a finanční zajištění umožní.

Během následujících staletí byla Mekka hojně obsazována. Roku 747 to byli cháridžovci. Během let 813-833 byla v držení stoupců °Alího. Kolem roku 930 se Mekka dostala pod vliv Fátimovců a vznikl tak nový vladařský titul „šarif“. Tito vladaři byli na chalífátů zcela nezávislí.⁶⁰

Poté, co byla Mekka obsazena wahábovci, nastal boj s Osmany. Až roku 1924 Mekku zcela ovládli Saúdové.⁶¹

Druhým nejvýznamnějším místem je Medína, která se stejně jako Mekka nachází v západní části Saúdské Arábie.

Poté, co se roku 622 pokusili Muhammada v Mekce zabít, rozhodl se kvůli vyhrocené situaci odejít do Medíny. Toto rozhodnutí dalo za vznik islámskému letopočtu a Medína se stala doslova prorokovým městem. Medína, „Madínat an-Nabí“, v překladu znamená „Město proroka“. V předislámské době však město neslo název Jathrib.

Medína se stala pevným bodem, kde mohl Muhammad šířit dál své náboženství. Jedná se o první obec, která přijala islám. Vztahy mezi Mekkou a Medínou se stále více zostřovaly. V roce 624 došlo k bitvě a Muhammad se díky vítězství stal vládcem města. Vliv muslimů se tak mohl nadále zvyšovat.

Zatímco Mekka se stala Muhammadovým rodištěm, Medína je místem, kde je Muhammad pochován. Přesto, že není návštěva Medíny povinná,

⁵⁹BOWIE. 2008, s. 252.

⁶⁰PAVLINCOVÁ. 2003, s. 592-593.

⁶¹tamtéž

každý muslim se snaží, aby ji navštívil.⁶²

Dalším významným ší'itským poutním místem je Nadžaf. Toto uctívané poutní místo ší'itů se nachází v Iráku, poblíž Kúfy. Právě zde zemřel Muhammadův bratranec, první imám 'Alí ibn Abi Talib, jehož hrob se nachází v 'Alího mešitě. Ší'ité jsou přesvědčeni, že jsou zde pohřbeny také Adam a Noe. U města Nadžaf se nachází jeden z největších hřbitovů světa, slavný Wadi us-Salaam. Dle odhadů je zde více než deset miliónů pohřbených muslimů a celá řada z nich usiluje o to, aby byli zde pohřbeni, a to i přesto, že se na některých hrobech nachází křesťanské prvky. Právě s pohřbíváním na tomto svatém místě je spjata řada rituálů, která je spojená citací z Koránu. Ší'ité považují Wadi us-Salaam za součást nebe a věří, že v Soudný den budou spolu se svým vůdcem vzkříšeni.⁶³ 17.století pod vládou Osmanů bylo pro Nadžaf dobou úpadku, oblast se potýkala s dlouhodobým nedostatkem vodních zdrojů. Tento problém byl vyřešen až v 18.století. V této době byla postavena přehrada, která byla umístěna u ústí Husajnova kanálu.⁶⁴

Jelikož v 19. století bylo město Karbalá ovládáno Osmany a roku 1843 došlo k velkému krveprolití, došlo ke změně hlavního náboženského centra, kterým se stal právě Nadžaf.⁶⁵ Již tradičně se během měsíce muharramu koná pěší pouť mezi městy Nadžaf a Karbalá. Věřící si touto cestou připomínají tragickou pouť imáma al-Husajna z Medíny do Iráku.⁶⁶

V roce 2000 socialistická strana arabské obrody - B'ath zakázala pěší poutě z Nadžafu do Karbalá. Bezpečnostní jednotky začaly do poutníků, kteří tento zákaz porušili střílet.⁶⁷

Poutní místo Nadžaf je také známo díky ší'itským učencům, kteří se zde narodili. Nadžaf je považován za centrum ší'itské vzdělanosti a byla zde

⁶²FLEISSIG. 1993, s. 94.

⁶³DUMPER. 2007, s. 269.

⁶⁴COLE. 2002, s. 71-72.

⁶⁵tamtéž

⁶⁶NAKASH. 2004, s. 180.

⁶⁷BROCKMAN. 2011, s. 272.

vystavěna řada nemocnic, škol a knihoven. „Islám klade na vzdělání zcela mimořádný důraz a muslimští učenci rádi zdůrazňují, že žádné jiné náboženství nepřikládá takovou důležitost poznání a vědám, jako právě islám. Opakovaně zdůrazňují, že řada vědeckých objevů byla předpovězena již v Koránu, který jako „Kniha knih“ obsahuje ve svém textu skryté náznaky poznatků, k niž se věda dopracovala teprve až v posledních letech. Mnoho z dávných učenců vypracovala „klasifikace“ věd, v nichž veškeré lidské poznání rozdělují do pevně stanovených kategorií. Rozvoj muslimské civilizace přinesl také obrovský rozmach prakticky všech oborů tehdejší vzdělanosti a v tomto směru právem zdůrazňuje významný výklad středověké islámské civilizace. V různých končinách světa islámu se zformovala řada ohnisek vzdělanosti, mezi které patří například také iránský Qom.“⁶⁸

Qom je jednou z provincií na území dnešního Íránu. Přesto, že město zažívalo staletí pádu, například ze strany Timuridské říše či během afgánské invaze, se v 16. století se stalo důležitým ší'itským poutním místem. Od počátku 20. století padla nejednou myšlenka stanovit Qom, na místo Teheránu, hlavním městem Íránu. Qom se může pyšnit řadou historických a kulturních památek. Jmenovat můžeme např. Svatyni Hazrat Masomeh, mešitu Qom Atiq, Qom Jame^c, Jamkaran, jeskyně Kahak či university Qom a Mofid.⁶⁹

⁶⁸OSTŘANSKÝ. 2009, s. 214.

⁶⁹The Best Things to see and do in Qom, Iran [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://theculturetrip.com/middle-east/iran/articles/the-best-things-to-see-and-do-in-qom-iran/>

2. Vzestup náboženského významu města Karbalá

Území, na němž později vzniklo město Karbalá, bylo zprvu neobývané a neprobíhala zde žádná stavební činnost. To i navzdory skutečnosti, že místní prostředí mělo dostatek vodních zdrojů a plodnou půdu.

Teprve po proběhnutí bitvy o Karbalá a mučednictví al-Husajna toto místo začali hojně navštěvovat lidé. A to nejen kmeny žijící poblíž al-Husajnova hrobu, ale i návštěvníci zdaleka. Řada návštěvníků, která tak učinila, následně zůstala na onom svatém místě a nebo požádala příbuzné, aby je tam po jejich smrti pohřbili. Ačkoliv tak někteří vládci, jako například al-Mutawakkil a ar-Rašíd usilovali o to, aby se rozvoj této oblasti omezil, její výstavba se stále rozšiřovala, až se nakonec Karbalá stala časem městem.⁷⁰

Karbalá se však těší ještě delší a bohatší historii. Není bez zajímavosti, že úzké sepětí města s náboženstvím odráží i jeho samotné jméno. Někteří vědci tvrdí, že jméno Karbalá znamená blízky k Bohu a je babylónského původu. Slovo Karbalá má mít svůj původ ve dvou slovech z jazyka Asyřanů: první z nich je Karb, jehož význam je svatostánek a druhé z nich je Ala, jehož význam je Bůh. Tato dvě slova tedy dohromady tvoří význam Boží svatostánek.⁷¹

Dějiny města Karbalá se začaly výrazněji psát teprve v okamžiku, kdy al-Husajn dorazil do města a oznámil svůj protest vůči Jazídovi I. Po proběhnutí bitvy se město stalo jedním z nejznámějších islámských měst, a dnes občas bývá mezi poutníky přicházejícími do města a k al-Husajnově hrobu, označováno jako al-Husajnovo město. Kromě náboženského významu al-Husajnovy smrti, napomohla rozvoji města i jeho plodná půda, která vedla

⁷⁰History of the Shrine of Imam [online]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/history-shrines/history-shrine-imam-husayn-ibn-ali-ibn-abi-talib>

⁷¹What do you know about Karbala [online]. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://imamhussain.org/english/karbala/18015>

k rozvoji místního zemědělství.⁷²

2.1. Karbalá ve středověkých dějinách

Poté, co al-Husajn na protest proti Jazídovi I. dorazil do Karbalá a po bitvě, která následovala se město stalo jedním z nejznámějších islámských měst.⁷³ Tato část práce se bude zabývat především bitvou u Karbalá, která proběhla roku 680, ve které proti sobě stáli již zmíněný třetí imám Husajn ibn ʿAlí a druhý chalífa z dynastie Umajjovců Jazíd I. V této bitvě ʿAlí padl a jeho hrob se stal šíʿitským poutním místem a ústředním prvkem šíʿitské identity.⁷⁴

Dále se práce zaměří na dobytí Bagdádu Seldžuky, které bylo pro šíʿity velkou ranou. Po smrti vládce Giyaseddina Keyhüsreva II., si jeho synové území rozdělili mezi sebou a vládli jako triumvirát, což vedlo k oslabení území. V roce 1249 uzavřeli dohodu s Mongoly o sdílení administrativních povinností. V roce 1258 Bagdád čelil vůbec nejzávažnějšímu útoku z rukou Seldžuků. Téhož roku došlo k rozpadu chalífátu⁷⁵ a jeho představitelé uprchli do Egypta, kde se ocitli pod ochranou mamlúckých sultánů.⁷⁶

2.1.1. Bitva o Karbalá

K bitvě o Karbalá došlo v roce 680. Šlo o krátký konflikt, v němž skupina vedená Husajnem ibn ʿAlím, vnukem Muhammada, byla poražena a zabita početnější armádou. Tato bitva vedla k upevnění pozice dynastie Umajjovců, ale mezi šíʿitskými muslimy se postupně den bitvy stal svatým dnem všeobecného truchlení.

Když k moci nastoupil Jazíd první, mnoho lidí, kteří věřili, že vládnutí muslimské komunitě náleží potomků ʿAlího, se vzájemně spojilo a pozvalo al-Husajna, aby se k nim připojil. al-Husajn samotný se nicméně proti Jazídovi stavěl již od doby, co Jazíd v roce 680 nastoupil k moci. al-Husajn, který žil

⁷²tamtéž

⁷³tamtéž

⁷⁴KROPÁČEK. 2011, s. 181-182.

⁷⁵History of the Anatolian Seljuks [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.turkishhan.org/history.htm>

⁷⁶KROPÁČEK. 2011, s. 139.

toho času v Medině, odmítl uznat legitimnost Jazídovy pozice, což vedlo ke vzniku rebelie.⁷⁷

Mezitím se Jazíd dozvěděl o rebelství ší'itů ve městě al-Kufah a poslal guvernéra města al-Basra, aby nastolil pořádek. Guvernér °Ubajdulláh tak učinil. Povolal náčelníky všech kmenů a učinil je zodpovědnými za chování všech jejich lidí, přičemž naznačil, že za nevhodné chování bude následovat trest. al-Husajn nicméně následně společně se svou rodinou vyrazil z města Mekka a vydal se do města Karbalá. Očekával, že při svém návratu ho občané Kúfy přivítají s nadšením. Místo toho po svém příchodu do Karbalá zjistil, že čelí armádě o síle přibližně čtyř tisíc mužů, kterou poslal °Ubajdulláh a které velel syn zakladatele města Kúfy. al-Husajn, jehož doprovod čítal pouhých sedmdesát dva boje schopných mužů, počítal s příslibenou pomocí města Kúfa a pustil se do boje.

Začátek boje proběhl následovně: Umar bin Sa°d si připravil svůj luk a šípy a začal je střílet po al-Husajnovi a jeho následovnících. Umar bin Sa°d řekl: *“Ó, lidé, buďte mými svědky, že jsem jako první vystřelil jeden z mých šípů po imámu Husajnovi.”* Když to Sa°dovi lidé viděli, začali po al-Husajnovi a jeho následovnících rovněž střílet šípy. Poté dva otroci ze Sa°dovy armády, Yassar a Salam, vyzvali al-Husajna: *“Pošli dva své šampióny a my s nimi budeme bojovat.”* Z al-Husajnových následovníků přišel bojovat Abdullah bin Umair Kalbi. Abdullah úspěšně zabil Yassara, a ačkoliv ho Salam zvládl připravit o prsty na jedné ruce, Abdullah zvládl nakonec zabít i Salama. Abdullah se následně po rozmluvě se svou manželkou vydal vstříc Sa°dově armádě a začal s nimi bojovat, dokud se na něj nevrhli a nezabili ho.⁷⁸

Abdullahův osud v této bitvě nebyl ojedinělý. V boji s mnohonásobnou přesilou nicméně takřka všichni členové al-Husajnovy rodiny a jeho

⁷⁷ESPOSITO.1991, s. 13.

⁷⁸Karbala: Detailed account of the martyrdom of imam Hussain [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://minhaj-al-nubuwwah.cf/karbala.html>

následovníci padli. Těla padlých, včetně těla al-Husajana, byla následně zohavena, což ještě víc ovlivnilo postoj, jaký k této bitvě zaujaly pozdější generace ší'itských muslimů. Těla padlých bojovníků byla tři dny ponechána na místě. Poté je pomohli pohřbít lidé z kmene Bani-Asad, kteří se nacházeli nepříliš daleko od bitevního pole.⁷⁹

Během průběhu bitvy padlo celkem sedmdesát dva lidí na straně al-Husajnova nepřítelů a přes sedmdesát lidí na straně al-Husajna, včetně al-Husajna samotného.⁸⁰ Není přesně známo, jak početná byla armáda nepřítelů, ale spekuluje se, že mohla čítat nejméně čtyři tisíce mužů, některé zdroje však uvádějí číslo až třicet tisíc mužů.⁸¹

Ačkoliv šlo o unáhlenou výpravu, tato výprava zahrnovala Muhammadova potomka, a tudíž mnoho členů Muhammadovy rodiny. Příznivci al-Husajna sídlící ve městě Kúfa tuto událost vnímali jako tragédii a celá bitva se postupně stala předmětem romantizace a duchovního přibarvení. Jazíd první, Ubayd Allah a další, začali být příznivci ěAlího vnímáni jako vrahové a jejich jména byla od té doby ší'itskými muslimy proklínána. I v dnešní době je desátý říjen, den bitvy, časem truchlení. Hrobka popraveného mučedníka al-Husajna v Karbalá je pak nejsvatějším místem ší'itských muslimů.⁸² Karbalá pro ší'itské muslimy představuje souboj dobra se zlem, střet cti se zkažeností. al-Husajn pak bývá chápán jako revolucionář, počestný muž a náboženská autorita. Jakožto zástupce svého děda, proroka Muhammada, al-Husajnovým hlavním zájmem bylo chránit islám a vést muslimy správným směrem. Vládců jako Muĉawiya a jeho syn Jazíd se oproti tomu ve své vládě nad muslimskou říší spoléhali na hrubou sílu a neváhali uplatňovat sílu meče, kdykoliv to považovali za nutné.⁸³ Bitva v Karbalá

⁷⁹Karbala, the chain of events [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/articles/karbala-the-chain-of-events-ramzan-sabir>

⁸⁰Karbala: Detailed account of the martyrdom of imam Hussain [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://minhaj-al-nubuwwah.cf/karbala.html>

⁸¹Karbala, the chain of Events [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/articles/karbala-the-chain-of-events-ramzan-sabir>

⁸²FULLER. 2000, s. 79.

⁸³Karbala, the chain of Events [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/articles/karbala-the-chain-of-events-ramzan-sabir>

ší'itským muslimům pomohla vytvořit si hlavní motiv jejich víry, to jest boj sil dobra (ší'itů) proti silám zla (všichni stavějící se proti ší'itům, ale především sunnitě). Jejich cílem pak bylo vytvoření spravedlivé vlády a sociální spravedlnosti. Součástí tohoto boje bylo i protestování a mučednictví, a především jejich model politického vedení, zosobněný díky postavě a úloze Imáma.⁸⁴

Hlavní rozdíl mezi ší'itskými a sunnitskými muslimy tedy spočívá v tom, že sunnitě volí vůdce chalífátu, který následně politicky a vojensky vede komunitu, ale má jen omezené náboženské postavení. Oproti tomu ší'ité si zakládají na spojení vůdce s prorokem Muhammadem a °Alím, prvním Imámem. Mezi vůdcem a Muhammadem a °Alím musí existovat příbuzenská spřízněnost. Imám v podání ší'itských muslimů funguje jako politický vůdce komunity a i jako hlavní určovatel a vykladač boží vůle a islámského práva. Dalším rozdílem mezi sunnity a ší'ity je ten, že ší'ité narozdíl od sunnitů mají možnost v případě ohrožení života popřít svou víru⁸⁵

2.1.2. Význam bitvy o Karbalá pro konstituci ší'itského islámu

Díky bitvě o Karbalá a mučednické smrti al-Husajna se město postupem času proměnilo pro ší'itské muslimy v náboženské místo obdobného významu, jakému se těší Mekka, Jeruzalém či Medína. V současnosti město Karbalá dvakrát ročně navštíví desítky milionů muslimů a mučednickou oběť al-Husajna každoročně oslavují miliony ší'itských muslimů. Až osm milionů poutníků navštíví město během výročí al-Husajnovy smrti a během Arba'ín počet návštěvníků hrobu může stoupnout až na třicet milionů.⁸⁶

Abychom lépe porozuměli významu Karbalá a al-Husajnovy pozice mučedníka pro ší'itské muslimy, podívejme se, jak se k této problematice vyjadřuje slovesnost ší'itských muslimů.

⁸⁴ESPOSITO. 1991, s. 13.

⁸⁵tamtéž

⁸⁶MOMEN. 1987, s. 28.

Archanděl Gabriel údajně prohlásil, že: *“Karbalá, kde tvůj vnuk a jeho rodina budou zabiti, je nejpožehnanějším a nejposvátnějším místem na Zemi, a je jedním z údolí Ráje.”* Další prohlášení se nesou v podobném duchu: *“Bůh si vyvolil území Karbalá jako bezpečné a požehnané útočiště dvacet čtyři tisíc let předtím, než stvořil údolí Karbalá a vyvolil ho za útočiště. Karbalá bude zářit mezi zahradami Ráje, jako zářící hvězda září mezi ostatními hvězdami pro lidi Země.”* Ani úloha hrobky al-Husajna nezůstává opomenuta a její význam byl vyjádřen následujícím způsobem: *“Půda čistého a svatého hrobu Husajna ibn Aliho je čistým a požehnaným pižmem. Pro ty, kdo ho pozřou, je lékem na každé onemocnění, a pokud ho náš nepřítel užije, pak se rozpustí způsobem, jakým se rozpouští tuk.”⁸⁷*

Hrobka al-Husajna tak získala v ší'itské tradici velký význam, protože al-Husajjan je vnímán jako model džihádu, jak ho ustanovil Bůh. Ší'ité tak na základě výše zmíněných tradic věří, že Karbalá je jedním z nejsvatějších míst na Zemi.

Bylo by však chybné předpokládat, že pouze mučednická smrt al-Husajna ovlivnila ší'itské muslimy. al-Husajjan měl značný vliv již během svého života. Byl obratným řečníkem, který dokázal oslovit davy, získat jejich pozornost a strhnout je, jak dokazuje následující proslov, který al-Husajjan směřoval na své následovníky: *“Všechna chvála Nejmocnějšímu Alláhovi, a chvála Nejvznešenějšímu Alláhovi. A Nejvznešenější Alláhu děkuji za skutečnost, že jsem se narodil do rodiny Proroka, nechť ho Alláh požehná, a děkuji za skutečnost, že nám Alláh věnoval svatý Korán. Ó, lidé! Zachovali jste mi věrnost, zůstali jste se mnou v dobách dobrých i zlých. Mí synové a mí příbuzní jsou všichni pokrevně spřízněni s Prorokem, nechť ho Alláh požehná, a jsou všichni zbožní. Ó, lidé! Minulou noc jsem měl sen a v něm někdo vzdálený seděl na koni a řekl mi, že lidé cestují, a smrt je následuje. A také jsem spatřil Rasul Alláha, nechť ho Alláh požehná, který sdělil, že zítra večer se všichni setkáme. Jak víte, tyto lidé žijí po mé krvi. Chtějí mě zabít. Dávám*

⁸⁷AL-QUMMI. 2008, s. 445.

vám svolení vrátit se do Mekky, neboť oni chtějí zabít pouze mne. Jsem s vámi všemi spokojený a dávám vám svolení odejít.”⁸⁸

Na jeho proslov al-Husajnovi následovníci zareagovali tak, že mu sdělili, že jsou připraveni pro něj obětovat své životy: *“Přísaháme Alláhovi Nejvznešenějšímu, že kamkoliv půjdeš, půjdeme s tebou; jakákoliv příkoří vytrpíš, my je vytrpíme s tebou. Jaký smysl mají naše životy bez tebe?”⁸⁹*

Jejich oddanost v rámci ší'itské víry byla pochopitelná. Podstatou víry ší'itů je to, že pouze potomci Ālího mají legitimní právo vládnout chalífátu. V dnešní době pak jde o druhou největší sektu hned po sunnitských muslimech. Mezi ší'itské muslimy se řadí přibližně čtrnáct procent věřících, což v hrubých číslech činí necelých šedesát milionů. Během počátečních let existence ší'itské větve islámu nevypukly žádné silnější vzpoury. To se změnilo právě během bitvy v Karbalá a v období, které následovalo po bitvě. V období vzrůstajícího nepřátelství se mnoho ší'itských muslimů obrátilo k praktikování taqíja: to jest, že naoko vyznávali jiná přesvědčení, než jaká byla jejich skutečná víra.⁹⁰ Na rozdíl od sunnitů, kteří byli loajální jmenovanému vládcovi chalífátu, ší'ité i nadále udržovali věrnost Imámovi, který měl být přímým potomkem Ālího. Imám byl vnímán jako učitel a mudrc, vzor hodný následování a jediný zdroj náboženských rad a vedení. Když v pořadí dvanáctý imám záhadně zmizel, ší'ité začali udržovat svou víru, zatímco očekávali jeho návrat jakožto svého druhu Mesiáše. Tím vznikl pro ší'itské muslimy v podstatě ekvivalent Ježíše Krista, který je pro křesťany rovněž Mesiášem a očekávaným spasitelem.⁹¹

Mučednictví al-Husajna pak poskytlo speciální paradigma pro islámskou revoluci. Symbolizovalo úlohu ší'itského islámu jako protestního hnutí, v němž malá strana oprávněně bojovala vůči převažujícím silám zla.

⁸⁸Karbala: Detailed account of the martyrdom of imama Hussain [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://minhaj-al-nubuwwah.cf/karbala.html>

⁸⁹tamtéž

⁹⁰FARAH. 2002, s. 176-177.

⁹¹tamtéž

Dle ší'itů pak ctnostní bojovníci měli náboženskou povinnost vzbouřit se proti vlivu zla a podniknout náboženskou válku za účelem opětovného nastolení vlády dobra, rovnosti a sociální spravedlnosti, aby se Írán stal opravdovým islámským územím. Obětovat, se či dokonce zemřít v rámci služby bohu, začalo být následně chápáno jako způsob, jak se stát mučedníkem a získat boží přízeň a věčnou odměnu v ráji.⁹² Centrum ší'itské spirituality pak tvoří připomínka al-Husajnovy smrti, která je oživována formou procesí a formou projevů nepřátelství vůči sunnitům, které ší'ité částečně obviňují za tragédii v bitvě v Karbalá.

Al-Husajnův tragický osud je například líčen formou islámských pašijových her, a je v nich pojímán jako vykupitelské poslání.⁹³ V rámci vzpomínání na al-Husajnovu smrt se pak někteří muslimové v daný den, tj 10. muharram postí a půst mohou udržovat až po celých deset dnů.⁹⁴

2.1.3. Vývoj situace v Karbalá po bitvě

Bitva v Karbalá a mučednická smrt al-Husajna i jeho příbuzných a následovníků měla dalekosáhlé následky. Vedla k upevnění pozice města jakožto svatého místa, kam se vydávají pravidelně tisíce poutníků, aby navštívili al-Husajnovu hrobku. Příliv návštěvníků v dávných dobách napomohl rozvoji města a navzdory politickým okolnostem a občasným konfliktům přetrvává i do jednadvacátého století.

Bezprostředně po bitvě pak byly přeživší ženy a děti odvezeny na Jazídův dvůr v Damašku. Údajně měly čelit ponižování, hladu a žízni. Tím, že Jazíd vystavil zajatce utrpení, chtěl docílit toho, aby následovníci al-Husajna ztratili veškerou podporu veřejnosti. Během cesty z Karbalá do Damašku al-Husajnova sestra Zainab a jeho syn Ali ibn Husajn vedli proslovy, které naslouchajícím muslimům zprostředkovaly pravdu o tom, čeho se Jazíd a jeho bojovníci dopustili během bitvy v Karbalá. Po příchodu na Jazídův dvůr Zainab

⁹²ESPOSITO. 1991, s. 200.

⁹³KROPÁČEK. 2001, s. 181.

⁹⁴KROPÁČEK. 2001, s. 221.

vedla slavný proslov, v němž zpochybnila Jazídův nárok na chalífát a velebila al-Husajnovu povstání. Zajatci byli v Damašku drženi po celý rok a obyvatelé Damašku začali jejich vězení navštěvovat. Zainab a Ali toho využili, aby s místními lidmi dále sdíleli svou pravdu o al-Husajnově povstání. Veřejné mínění se začalo obracet proti Jazídovi, který si to uvědomil a nařídil osvobození zajatců a jejich návrat do Medíny. Po svém návratu bývalí zajatci i nadále vyprávěli o al-Husajnově oběti a Jazídově strašném jednání. Tím vznikly základy ší'itského oslavování Āšúrá, které přetrvává až dodnes.⁹⁵

2.1.4. Svatyně imáma Husajna ibn Ālího

Svatyně imáma Husajna se nachází ve městě Karbalá v blízkosti místa, kde v roce 680 zemřel mučednickou smrtí a od té doby se stala nejposvátnějším místem pro ší'itské muslimy, které každý rok navštíví miliony poutníků. Udává se, že Husajna ibn Ālí po příchodu do Karbalá koupil pozemek, kde se dnes jeho svatyně nachází.

Svatyně prošla četnými rekonstrukcemi, jelikož opakovaně docházelo k jejímu pustošení, které měla na svědomí většinou armáda. Fath-Ali Shah Qajar a další vládcí se následně vždy postarali o to, aby svatyně byla řádně opravena.

Historik Ibn Kuluwayh ve svém pojednání zmínil, že lidé, kteří al-Husajna pohřbili, vytvořili speciální a pevnou konstrukci, přičemž hrob označili značkami nadcházejícími se nad ním.

Tím ovšem výstavba svatyně neskončila. Následovaly další konstrukce vedoucí k výstavbě nad hrobem. Tyto konstrukce a úpravy začaly během vlády al-Saffaha. Harun al-Rashid následně uvalil těžká omezení, aby lidem zabránil hrob navštěvovat.

⁹⁵AHMED. 2002, s. 162.

Výstavby podél hrobu znovu započaly a pokračovaly až do doby, kdy al-Mutawakkil nařídil zničení a vykopání hrobu a následné vyplnění vzniklé jámy vodou. Situace se změnila teprve za nástupu jeho syna, který lidem opět dovolil hrob navštěvovat. Od té doby výstavba svatyně aktivně pokračovala a postupně se vyvíjela.

Další informace nabízí historik Ibn al-Athir. Ten sdělil, že Aadod al-Dawla al-Boowayhi se stal prvním člověkem, který nechal položit základy pro výstavbu v širokém měřítku, a nechal vytvořit bohatou výzdobu svatyně. al-Boowayhi se rovněž zasloužil o výstavbu domů a trhů v Karbalá, a obklopil město vysokou mezní zdí, čímž Karbalá proměnil v silnou pevnost.

Negativní vliv na výstavbu měl požár, který proběhl v důsledku upuštění dvou velkých svící na dekorace ze dřeva. Státní ministr Hasan Ibn Fadl však nechal poškozené části opravit. Napříč historií se pak další vládcí zasloužili o rozšíření, ozdobení nebo udržování svatyně v dobrém stavu. Mezi ně se řadí například Fateh Ali al-Qajari, který nařídil konstrukci dvou dómů. Jeden nad hrobem al-Husajna a druhý nad hrobem al-Husajnova bratra Abu al-Fadl Abbase.

První dóm je dvacet sedm metrů vysoký a zcela pokrytý zlatem. V nižší části je obklopen dvanácti okny, z nichž každé je zevnitř přibližně jedna celá dvacet pět metru od dalšího okna a zvenčí přibližně jedna celá třicet metru od dalšího okna. Celá svatyně má přibližně šedesát pět pokojů a je vyzdobena zevnitř i zvenčí, přičemž některé místnosti se používají jako prostory pro výuku.

Co se hrobu samotného týče, ten se nazývá „Rawda“, neboli zahrada a má několik dveří. Nejznámější z jeho dveří se nazývají al-Qibla nebo Bab al-Dhabab. Po vstupu těmito dveřmi návštěvník na pravé straně spatří hrobku náležící Habíbu ibn Madhahiru al-Asadímu. Habib byl společníkem a přítelem al-Husajna již od dob jejich dětství a rovněž se řadí mezi mučedníky, kteří

obětovali svůj život v bitvě o Karbalá. ⁹⁶ Karbalá je rovněž místem svatyně Husajnova bratra Abbase, který se stal mučedníkem v důsledku stejné bitvy.⁹⁷ Abbas byl přepaden, zatímco se svému bratrovi a jeho následovníkům pokoušel dodat zoufale potřebné zásoby vody.⁹⁸

Důležitou událostí je, že v roce 684 byla nad al-Husajnovou hrobkou vybudována mešita, a po ní následovalo budování a zničení řady dalších mešit. Původní mešita byla rozšířena přístavbou dalšího dómu v roce 749, ale ta byla zničena zanedlouho poté, a to v roce 787. Současná mešita pak byla postavena v jedenáctém století a ve čtrnáctém století následně proběhla rozsáhlá rekonstrukce zdí a dómu mešity.⁹⁹

2.1.5. Dobyť Bagdádu Seldžuky a význam pro Karbalá

Dobyť Bagdádu Seldžuky představuje pro muslimskou obec další výraznou událost raně středověkých dějin. Bagdádu po staletí vládli potomci Abbase, strýce proroka Muhammada, kteří se k moci dostali díky ší'ismu a jeho myšlenkám. Abbásovcí však poté odtajnilo sunnitský základ a ší'ité byli ve velkém utlačováni.

Díky významu Bagdádu na něj v průběhu let proběhlo několik útoků, ale v roce 1258 Bagdád čelil vůbec nejzávažnějšímu útoku z rukou Seldžuků.

V Bagdádu se vystřídala řada vládců. Po smrti dosavadního vládce Giyaseddina Keyhüsreva II, měl Bagdád hned tři možné vládcy, jelikož Keyhüsrev měl tři syny a neexistující vládní strukturu. Bratři si území rozdělili mezi sebou a vládli jako triumvirát, což vedlo k oslabení území. V roce 1249 uzavřeli dohodu s Mongoly o sdílení administrativních povinností. To vedlo ke sdílení vlády s mongolskými khány, přičemž každý ze tří bratrů zastával k

⁹⁶History of the shrine of imam [online]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/history-shrines/history-shrine-imam-husayn-ibn-ali-ibn-abi-talib>

⁹⁷Karbala [online]. [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: <https://www.globalsecurity.org/military/world/iraq/karbala.htm>

⁹⁸tamtéž

⁹⁹BROCKAMAN. 1998, s. 197-98.

Mongolům jiný postoj. Triumvirát trval do roku 1257 a dohlížel na něj vezír Chems ad-din Isfahani, jehož činy vedly k jeho zatčení a zavraždění. Jeden z bratrů byl následně zavražděn v roce 1257, když se chtěl vzdát kontroly nad svým územím ve prospěch mongolského khána jménem Möngke. Tato vražda ponechala vládu v rukou zbývajících dvou bratrů, kteří se postavili proti sobě v otázce řešení problému s Mongoly. Mongolové následně území rozdělili na dvě části. Vliv Mongolů tak i nadále přetrvával a když Mongolové nařídili oběma princům, aby jim pomohli s jejich tažením v Sýrii, princové tak učinili. To mělo za následek, že khan Hülegü zajal Bagdád za strašlivých okolností, a tím v roce 1258 došlo k rozpadu chalífátu.¹⁰⁰ Představitelé chalífátu, jimiž byli zástupci z abbásovského rodu, po jeho zničení uprchli do Egypta, kde se ocitli pod ochranou mamlúckých sultánů.¹⁰¹

Mezi další významné momenty středověkých dějin, které ovlivnili postavení města Karbalá patří křížové výpravy. Přičemž první z nich proběhla v roce 1095 po vyhlášení papežem Urbanem II. Obležení a zničení Bagdádu v roce 1258 představovalo další významný mezník.¹⁰²

Zmíněná událost ovlivnila rozvoj náboženství i společnosti po celá staletí, a její dopad lze sledovat napříč středověkými i modernějšími dějinami. Stejně jako je tomu v případě bitvy u Karbalá, mučednictví al-Husajna a rozšíření a upevnění ší'itského islámu v důsledku bitvy.

¹⁰⁰History of the anatolian seljuks [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.turkishhan.org/history.htm>

¹⁰¹KROPÁČEK. 2011, s. 139.

¹⁰²The 50 most importants events of the middle ages [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://www.medievalists.net/2018/04/most-important-events-middle-ages/>

3. Náboženský význam města Karbalá pro ší'itský islám

Karbalá má pro ší'itské muslimy zásadní význam a to nejen z důvodu její historie, jak bylo uvedeno v předchozí kapitole. Vzhledem k tomu, že zde proběhla v 7. století slavná bitva, v níž padl al-Husajn, stala se Karbalá posvátným islámským místem, kam každoročně na pouť míří několik miliónů věřících. Karbalá má své místo také při ší'itském rituálu °Ášúrá. Rituál °Ášúrá a s ním spojené sebepoškozování však odmítají sunnitští muslimové, neboť podle nich Alláh odmítá jakékoliv poškozování vlastního těla. Nicméně ší'ité vnímají tento explicitní projev jako součást své víry, či sebeobětování. Karbalá přitom z hlediska kolektivní paměti hraje při tomto rituálu důležitou roli.

Význam města Karbalá spočívá však i v konceptu mučednictví, který se považuje za významný projev ší'itské kultury. Během poutí věřící oplakávají smrt al-Husajna, °Alího a imámů, ke kterým putují. Uvedený fenomén mučednictví provází ší'ity od počátku jejich vzniku a neustálým připomínáním si násilné smrti všech svých imámů si ší'ité udržují jednotu a sounáležitost i v těžkých obdobích, kterými permanentně procházejí.¹⁰³

Nelze zapomínat ani na to, že Karbalá je centrem ší'ismu z důvodu existence dvou svatyní, jež se na území města nacházejí. Postupně zde vznikly unikátní chrámové komplexy výjimečné nejen svou architekturou, ale zejména svým mnohostranným využitím. Sloužily a nadále slouží nejen k náboženským účelům, ale se svými semináři a knihovnami jsou důležitými centry vzdělanosti. V Karbalá se jedná o dvě důležitá centra, a to Husajnovu a Abbásovou svatyni, kde působili mnozí významní učenci své doby. Svatyně však hrají i důležitou charitativní úlohu. Ší'ité kromě povinné náboženské daně zakát odvádějí, v závislosti na svých příjmech, platby svatyním, které je následně využívají k přípravě pokrmů pro chudé poutníky, ale například i na podporu místních obyvatel, kteří jsou v nouzi. V minulosti svatyně také sloužily

¹⁰³CAMPO. 2009, 67, 423-424.

jako útočiště při nájezdech nepřátelských vojsk. Poutě k hrobům imámů v těchto svatyních jsou neodmyslitelnou součástí duchovního života ší'itských muslimů. Věřící přicházejí ve velkých počtech hlavně během svátků s cílem alespoň chvíli strávit ve společnosti milovaného imáma nebo jeho příbuzného. V současnosti je možné pozorovat narůstající trend v návštěvnosti Karbalá a to i navzdory hrozbám teroristických útoků ze strany extremistů. Největší svatyně v Karbalá ročně navštíví několik milionů věřících. Příjmy z poutního cestovního ruchu však zároveň tvoří významnou položku v hospodářství města Karbalá.¹⁰⁴

3.1. Karbalá jako místo kolektivní paměti

Kolektivní paměť je možné chápat jako souvislý proud myšlení, v němž je z minulosti uchováno to, co se jeví jako stále živé, je schopné přežít ve vědomí všech členů dané komunity. Kolektivní paměť tak musí nutně vykazovat známku sociálně utvářené entity, v níž je zdůrazněn význam pro utváření identity sociální skupiny. Není tedy možné, aby se v izolovaném vědomí jednoho člověka dokázalo probudit vědomí vlastní identity. To je dáno tím, že člověk sám nemůže jen tak z ničeho nic vzpomínat. Navíc u konkrétní sdílené paměti nemohou být přesaženy hranice sociální skupiny. A pokud by k tomu došlo, už nepůjde o jednu a tutéž komunitu. Díky tomu, že členové určité skupiny se zamýšlejí nad vlastní minulostí, vnímají, že je totožná, a že vlastně jejich identita jde napříč celou jejich historií. V této paměti je vycházeno z reprodukce určitých pocitů a obrazů, které vedou k utváření myšlení celé skupiny.¹⁰⁵

Kolektivní paměť se vztahuje k rekonstrukci těch vzpomínek, jež vznikly ve shodě se sdílenými informacemi a myšlenkami, jež se nacházejí v mysli člověka, avšak také v mysli dalších lidí. Informace tohoto typu jsou sdíleny jenom za takové situace, jestliže se člověk dlouhodobě pohybuje v určitém společenství, které je spojeno stejnými vazbami, má myšlenky na stejné směřování, lidé v této skupině mají shodné zájmy a potřeby. Halbwachs k

¹⁰⁴DUMPER. 2007, s. 213.

¹⁰⁵tamtéž

tomu dodává, že ve sdíleném myšlení jsou uchovávány určité vzpomínky spojené s vybranými společenskými aktivitami. Z toho zároveň plyne, že do paměti mohou vniknout různé obrazy z historie, které se nemusí zakládat na pravdě. Kolektivní paměť je to pak pouze tehdy, jestliže ji vzpomínají další členové sociální skupiny jako událost, která je pro ně významnou a ústředí.¹⁰⁶

Kolektivní paměť se může zhmotnit ve výjevu karbalských událostí, které jsou vyselektovány v komunitě ší'itských věřících. Pro ně jde o silný prvek poukazující na sounáležitost ke skupině. Navíc je nutné na ni nahlížet jako na faktor, který umožňuje kolektivu vytvářet kolektivní identitu. Pro ni je charakteristické tradiční vymezování se proti jiným dominujícím náboženským skupinám, to se týká zejména sunnitů, jež v islámu převažují. Nemusí to být však nutně jenom sunnité, jde např. i o různé etnické skupiny či národy, s nimiž bylo v historii bojováno. Zmínit lze např. Osmany, Araby nebo Uzbeky. Ší'ité se identifikují s mučednickým étosem. Někteří sunnité ší'itům předkládají, že se právě ší'ité vůči nim vymezují, a to dle obrazu al-Husajna jako truchlícího a věrného ideálu.¹⁰⁷

Uvádí se, že základem významu Karbalá pro ší'ity spočívá v tom, že zde došlo v 7. století k bitvě, kde svou krev prolil imám Husajn a jeho příbuzenstvo. Z hlediska historie „*Žádná bitva v moderní a uplynulé historii lidstva, nevynesla tolik sympatie a obdivu, stejně tak jako neposkytla více ponaučení než Husajново mučednictví v bitvě u Karbalá.*“¹⁰⁸

Bitvu u Karbalá je možné považovat za hlavní trauma ší'ismu, které dnes nabývá kosmické úrovně a které je také nedílnou součástí posvátné imaginace ší'itského islámu. Jazíd je v této interpretaci vnímán jako zosobněné zlo a nespravedlnost. Husajn naproti tomu je ideálem, vzorem pro všechny ší'ity, který bojuje proti tyranovi. Ší'ité se domnívají, a odkazují přitom na Husajna, že je nutné bojovat proti útisku, nenechat se odradit ani

¹⁰⁶HALBWACHS. 2009, s. 105-107.

¹⁰⁷TALEE. 2014, s. 110-111.

¹⁰⁸Imam al- Husayn and Karbala [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/library/imam-al-husayn-and-karbala>

případnými důsledky. Ší'itský islám tuto revoltu považuje za naprostou nutnost.¹⁰⁹

Trauma vyvolané bitvou u Karbalá lze s naprostou jistotou považovat za ústřední téma ší'itské kolektivní paměti. Jde i o zdroj mocného archetypu, který je v ší'itské komunitě hojně sdílen. Toto trauma také vytvořilo specifické symbolické projevy a vyjádření, která mají svůj smysl a podobu ve formě sociální reality, jež je Íránci konstruována. Role Karbalá v této kolektivní paměti je tedy zcela zásadní a je jí věrný každý ší'ita: *„Pokud se podíváte na své vlastní náboženství, okamžitě poznáte, že je zcela založeno na Karbalá. Jestliže se chcete naučit, co je jedinnost boží (tawhíd), musíte se toto naučit z Karbalá. Jestliže toužíte vědět, co je proroctví, pochopíte, co je Karbalá. Jestliže si přejete následovat imamát, pohlédněte na Karbalá. Jestliže dychtíte získat znalost (mac rifa) tajemství wiláji, přemýšlejte hodně o Karbalá. Jestliže lačníte po tom spatřit den vzkříšení (jawm al-qijáma) v tomto světě, okuste bolest Karbalá.“*¹¹⁰

Uvedeným autorem jsou ší'itští věřící přesvědčováni, že on sám neví, kdo se u Karbalá stal vlastně mučedníkem. S určitou nadsázkou uvádí, že mučedníkem vlastně není imám Husajn, ale je jím celý islám, Alláh, Muhammad prorok Boží, imám °Alí i Husajn. Islám lze najít pouze v takovém srdci, kde přežívá i Karbalá. A pokud je muslim skálopevně přesvědčen, že je Karbalá jeho náboženstvím, vydal se věřící po pravé stezce.¹¹¹

Ideová reprezentace mučednictví v ší'itském islámu se inspirovala projevy, které jsou čerpány z paměti masakru, k němuž došlo u Karbalá. To je dle odborné literatury označováno jako tzv. karbalské paradigma. Lze jej definovat jako *„Příběh mučednictví třetího imáma Husajna - vnuka proroka - zabitého z podnětu umajjovského chalífy Jazída, který je ší'itským společenstvím pokládán za archytrana, uzurpátora legitimního vůdcovství*

¹⁰⁹DABASHI. 2011, s. 73-100.

¹¹⁰ZAIDI. 2014, s. 12-13.

¹¹¹tamtéž

pro islámskou ummu a ničitelem jeho příslibu k sociální spravedlnosti. Jedná se o paradigmatický příběh existenciální tragédie, zla, které vítězí na tomto světě nad dobrem a povinnosti ryzích muslimů obětovat se, svědčit pravdě a dobru a otřesení ostatních, aby se navrátili k sociální spravedlnosti.“¹¹²

Ibn al-Hášimím bylo napsáno následující: „Ší'ca oslavuje Āšúru ze zášti k sunnitům. Ší'ité prokazují, že to byl Jazíd, který zabil Husajna a tvrdí, že byl sunnita. Toto je úplný důvod jejich truchlení za Husajna, protože obviňují ahl as-sunnu z této tragické události. Ší'itský smutek na ášúru je proto nenávistnou, ve vzduchu vztyčenou pěstí proti sunnitské většině. Ší'ité nenechají žádný kámen na pokoji při svém očerňování lidu sunny, a tudíž chtějí, aby si každý pamatoval, že to byl Jazíd velký špatný sunnita, který je zodpovědný. Ší'itské truchlení na Āšúrá má málo co společného s láskou k Husajnovi, ale má spíše co do činění s jejich nenávistí k sunnitům.“¹¹³

K takové interpretaci se ovšem ší'ité staví velmi odmítavě a uvádějí, že jejich jednání v rituálu Āšúrá je ve shodě s přesvědčením, že si tak připomínají milované imámy. Zcela jistě lze však tvrdit, že kolektivní paměť ve vztahu k tragické bitvě u Karbalá vede k utváření identity ší'itů. Celá jejich komunita se může díky kolektivní paměti snáze vyčleňovat a vymezovat vůči jiným věřícím, a to i navzdory tomu, že ne všichni ší'ité jednoznačně uvádějí důvod, proč tak činí. Nemusí to být nutně proto, že by nenáviděli sunnity či jiné náboženské nebo etnické skupiny.

Prostřednictvím kolektivní paměti ší'itů je možné udržet tuto zcela tragickou bitvu u Karbalá, kterou věřící stále vnímají naprosto živě. Je nutno však zmínit sociálně konstruovanou paměť, jak ji vnímá Halbwachs. Tento druh paměti je charakteristický selektivním výběrem členů komunity, kteří reprezentují jenom určité druhy vzpomínek ze své minulosti, kterým dávají speciální význam, a které považují za důležité z důvodu nutnosti existence

¹¹²FISCHER. 1990, s. 167.

¹¹³tamtéž

sociální skupiny.¹¹⁴

3.2. Karbalá v novověkých a moderních dějinách

Jak již bylo uvedeno v jedné z předchozích kapitol, Karbalá patří k jednomu z nejvýznamnějších měst ší'itského islámu. Leží v centru dnešního Iráku na okraji Syrské pouště, asi 100 kilometrů jihozápadně od Bagdádu a 77 kilometrů severně od Nadžafu. Důležitým zdrojem vody pro město je kanál Hindíja, který zároveň spojuje město s řekou Eufrat. Je centrem správní jednotky Karbalá. Velkou část obyvatel tvoří Íránci a ší'ité z Indie a Pákistánu.¹¹⁵

Za vlády ší'itské dynastie Safíjovců (1501-1722) se město Karbalá díky štědré podpoře panovníků znovu dostalo do pozice nejdůležitějšího centra ší'itského islámu. Do Karbalá se přistěhovaly desítky tisíc Peršanů a město se začalo nazývat Mašhad al-Husajn podle nejvýznamnějšího íránského ší'itského města Mašhad. V roce 1801 byla Karbalá přepadena zástupcem sunnitského islámu Abdulem-Aziem, celým jménem Abdul Aziz bin Muhammad bin Saud z puritánské sekty Wahhábovců, který dal mnoho obyvatel města odvést do otroctví. Karbalá se však zakrátko vzpamatovala i díky podpoře ší'itů z celého světa.¹¹⁶

Během dvacátého století byla Karbalá jako svaté ší'itské město pod tlakem z různých stran. Na jedné straně se jednalo o arabský nacionalismus sunnitské většiny, na druhé straně hlavně od svržení hášimovské monarchie v roce 1956, narůstající sekularismus. Karbalá tak zažila období represí a zákazů veřejného praktikování náboženských rituálů. V roce 1977 bylo během rituálu Āšúrá po zásahu vládních sil prezidenta al-Bakra zabito několik desítek poutníků.¹¹⁷

Po pádu Saddáma Husajna a uvolnění poměrů se město Karbalá znovu

¹¹⁴HALBWACHS. 1992, s. 59.

¹¹⁵DUMPER. 2007, s. 213.

¹¹⁶AGHAIE. 2004, s.13.

¹¹⁷GIBBGOMBÁR. 2013, s. 274.

stalo poutním centrem. I přes hrozbu teroristických útoků zavítají o svátcích na toto místo miliony poutníků. V roce 2004 jich bylo více než 5 milionů, a významným způsobem tak přispívají k rozvoji ekonomiky města.¹¹⁸

V této kapitole bude pojednáno o novověkých dějinách města Karbalá a to přibližně od 14. století, kdy docházelo k boji mezi Osmany a Ší'ity až do dnešní doby. V roce 1623 se Karbalá stala součástí Perské říše. Při své návštěvě v roce 1623 šach Nádír nechal zabavit milodary, které byly určeny pro duchovní v Karbalá. Ága Muhammad Chán, zakladatel Qádžarské dynastie, nechal kupoli nad Husajnovým hrobem a minarety pokrýt zlatem.¹¹⁹

V této kapitola bude také moci být poukázáno na další význam města i na to, jak bylo v průběhu 20. století posíleno její místo v pozici posvátného místa ší'itského islámu.

3.2.1. Karbalá v raném novověku a boje mezi Osmany a arabskými ší'ity

Město Karbalá zaznamenalo v novověku významný rozvoj, což dokládá i skutečnost, že ve 14. století dosahoval obvod města již přibližně 3,5 km. V této době navštívil Karbalá také osmanský sultán Sulejman Nádherný. Sultán nechal opravit kanál přivádějící vodu do města a území, které bylo pouští, nechal opět proměnit na zahrady. Osmanský sultán Murád III. nechal zrekonstruovat svatyni nad hrobem imáma.¹²⁰

V 16. století, kdy se Irák dostal pod nadvládu Osmanů (1534-1919), si vliv na irácká svatá města více či méně úspěšně udržovala íránská ší'itská dynastie Safíjovců (1501-1736), která podporovala výstavbu ve svatyních.¹²¹ V roce 1508, kdy šáh Ismail navštívil Husajnovu svatyni, dal kolem hrobky vybudovat nový sarkofág vykládaný zlatem.¹²²

¹¹⁸DUMPER. 2007, s. 216.

¹¹⁹GIBB. 1997, s. 637.

¹²⁰tamtéž

¹²¹PONÍŽILOVÁ. 2011, s. 40-41.

¹²²SYED. 2011, s. 260.

S ohledem na skutečnost, že na začátku 16. století vzrostl vliv ší'itské dynastie Safíjovců v Íránu, a v roce 1533 bylo město Bagdád dobyto Osmany, transformovalo se celé území do bojové zóny mezi Osmany a ší'ity, což se nevyhnulo ani městu Karbalá. V té době probíhal v Iráku boj o politickou nadvládu, a to v souvislosti se sporem mezi sunnity a ší'ity.¹²³

V roce 1623 dal šáh Abbás Safí vystavět novou hrobku Daríh z mosazného kování a bronzu a dal vyzdobit kupoli qubba modrozelenými keramickými kašijskými kachličkami z Íránu.¹²⁴ Během doby nadvlády ší'itské dynastie Safíjovců se v Karbalá usídlilo několik tisíc Peršanů, zpravidla šlo o obchodníky. Poté, co byla provincie v roce 1638 dobyta Osmany, mnoho Peršanů z Karbalá uprchlo do Íránu, avšak přibližně 1700 z nich bylo Osmany zabito. Islámský právník Moḥammad-Baqer Majlesi se snažil v této době opět povznést specificky ší'itské rituály na povrch a to tím, že zdůrazňoval návštěvy hrobů imámů v Iráku, zvláště pak v Karbalá. Celkově pak dynastie Safíjovců kultivovala zejména ší'itská města Isfahán a Mashad jako centra učení a poutnictví.¹²⁵

V roce 1742 vykonal pouť do Karbalá šáh Nádír Safí a dal vyzdobit kupoli keramickou mozaikou a daroval svatyni hodnotné dary. V roce 1796 dal šáh Muhammad z íránské ší'itské dynastie Kadžárovců (1786-1920) pokrýt kupoli zlatem.¹²⁶

3.2.2. Konstituce Karbalá jako centra ší'ismu v 18. století

Obdobně jako Nadžaf, tak i Karbalá až do 18. století neměla k dispozici dostatek vody, což se však vyřešilo v průběhu 18. století. V té době byla postavena přehrada, která byla umístěna u ústí Husajnova kanálu. Významným byl také rok 1737, neboť v té době se Karbalá stala významným centrem ší'itské vzdělanosti. Původně se toto hlavní centrum ší'ismu

¹²³Karbala [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/karbala>

¹²⁴ALLAN. 2012, s. 41.

¹²⁵Karbala Iranica [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/karbala>

¹²⁶ALLAN. 2012, s. 31.

nacházelo ve městě Isfahán.

Právě 18. století je považováno za hlavní dobu rozkvětu Karbalá, což mělo za následek, že se v tomto městě stále více soustřeďovali ší'itští věřící, vzdělanci a učenci. Jako příklad lze uvést osobu Yusufa al-Bahraniho, který dokázal, že zde vzdělanost jenom vzkvétala. To bylo až do jeho smrti v roce 1772, poté však již nebyl nikdo, kdo by centrum ší'ca mohl převzít, což vedlo k postupným nájezdům na město.¹²⁷

Za vlády ší'itské dynastie Safíjovců (1501-1722) se město Karbalá díky štědré podpoře panovníků znovu dostalo do pozice nejdůležitějšího centra ší'itského islámu. Do Karbalá se přistěhovaly desítky tisíc Peršanů a město se začalo nazývat Mašhad al-Husajn podle nejvýznamnějšího iránského ší'itského města Mašhad.¹²⁸

3.2.3. Proměny Karbalá během 19. a na počátku 20. století

V dubnu roku 1802, kdy se část obyvatelstva města Karbalá vydala na pouť do Nadžafu, vtrhlo do města 12 tisíc wahhábitů, kteří zabili více než 3 tisíce obyvatel. Celé město bylo vypleněno a Husajnova svatyně zničena. Na její opravu přispěli ší'ité z celého světa.¹²⁹ K útoku došlo v době, kdy bylo slaveno výroční události Ghadir Khum vycházející na 10. den měsíce muharram. Zničena byla řada dalších památek. Největší škodu však utrpěla, jak bylo výše uvedeno, Husajnova svatyně a kopule hrobky Husajna ibn ʿAlího, který byl vnukem Muhammada.¹³⁰ Město Karbalá však přes veškerou snahu chátralo a ztratilo většinu věhlasu a lesku, kterým se mohlo pyšnit dříve. V roce 1843 se navíc Karbalá dostala pod osmanskou správu.¹³¹

¹²⁷COLE. 2002, s. 71-72.

¹²⁸AGHAIE. 2004, s. 13.

¹²⁹GIBB. 1997, s. 637-638.

¹³⁰Karbala [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/karbala>

¹³¹GIBB GIBB. 1997, s. 637-638.

Je třeba uvést, že po saúdské invazi na počátku 19. století disponovala Karbalá poloautonomní správou, byla ovládána Osmany. Začaly se zde ve větší míře prosazovat různé lokální mocenské skupiny. K naprostému převzetí města pod osmanskou nadvládu došlo, jak bylo uvedeno výše, v roce 1843. Vůdci města prchli ještě předtím, než bylo město Osmany zcela obeháno. Přes 5 tisíc obyvatel bylo zabito, tj. přes 15 % veškeré populace Karbalá. Na straně turecké armády došlo ke ztrátě 400 mužů.¹³² Tato situace přiměla studenty a učence k opuštění města a k převedení hlavního ší'itského náboženského centra z Karbalá do Nadžafu.¹³³

V první polovině 20. století se Karbalá potýkala s poměrně vážnými ekonomickými problémy, a to z toho důvodu, že ze strany Íránu bylo omezeno poutnictví, přičemž právě příjmy z něj živily celé město. Díky tomu utrpěla pozice města jako vedoucího pouštního centra a navíc byla na vzestupu místa, jako např. Zobayra. S ohledem na danou situaci se městu nepodařilo najít nové zdroje příjmů, a proto docházelo k jeho dalšímu poklesu. Navíc v té době posílilo postavení iráckého Bagdádu jako centra politické moci a ekonomické aktivity, čímž ještě více došlo k rozdělení společnosti na ší'ity a sunnity, což vyvolávalo mezi oběma skupinami stále výraznější náboženské napětí.¹³⁴

Během 20. století byla, s ohledem na výše uvedené, Karbalá jako svaté ší'itské město pod tlakem z různých stran. Na jedné straně se jednalo o arabský nacionalismus sunnitské většiny, na druhé straně hlavně od svržení hášimovské monarchie v roce 1956, narůstající sekularismus. Karbalá tak zažila období represí a zákazů veřejného praktikování náboženských rituálů. V roce 1977 bylo během rituálu Āšúrá po zásahu vládních sil prezidenta al-Bakra zabito několik desítek poutníků.¹³⁵

¹³²COLE. 2002, s. 93-96.

¹³³tamtéž

¹³⁴Karbala [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/karbala>

¹³⁵GOMBÁR. 2013, s. 274.

3.2.4. Karbalá a její role v ší'itském povstání v roce 1991

Pro město Karbalá byla nejtemnějším obdobím doba, kdy v Iráku vládla politická strana B^{ct}h, jejíž členové byli sunnití, v čele se Saddámem Husajnem. Toto extrémní sekularistické hnutí vyloučilo všechny ší'itské muslimy z vyšších vládních funkcí. Ší'itská opozice byla velmi oslabena a byla také přijata řada represivních opatření vůči ší'itským institucím, což nakonec vedlo k vyhoštění iráckým ší'itů do Íránu.

Bylo zakázáno oslavovat rituál Āšúrá a v těchto dnech konat pouť do města Karbalá. Kdo by v těchto dnech uvedený zákaz porušil, hrozilo mu uvěznění a dokonce i poprava. Proto v této době mnoho ší'itských obyvatel z města uprchlo, komu se to nepodařilo, byl uvězněn, mučen nebo zabit.¹³⁶ Došlo také k vyplenění místní svatyně ze strany irácké armády. To mělo za následek vznik vzpoury proti Saddámovu režimu. Karbalá tak následně sehrála důležitou roli během ší'itského povstání v roce 1991. Následně strana B^{ct}h utrpěla také nemalé ztráty. Ší'ité toto povstání vyjednali na shromáždění exilových opozičních skupin v Bejrútu. Povstání se dále šířilo do dalších částí země. Během potlačení vzpoury bylo ve městě odstřelováním a tankovými útoky zničeno 32 mešit, 10 náboženských škol a 66 modliteben.¹³⁷

Těmito brutálními útoky bylo povstání ze strany ší'itů ukončeno. Mnoho z nich, jak již bylo uvedeno, uteklo do sousedního Íránu. Udává se, že z původních 250 tisíc ší'itských obyvatel, zůstalo v Iráku necelých 40 tisíc.¹³⁸ Mnoho z nich zemřelo při útěku ze země. Na základě těchto krutostí byla vyhlášena bezletová zóna na pomoc ší'itským povstalcům a civilistům.¹³⁹

¹³⁶A Short History of Karbala and the Grave of Imam Hussain [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://themuslimvibe.com/faith-islam/a-short-history-of-karbala-and-the-grave-of-imam-hussain>.

¹³⁷BROCKMAN. 2011, s. 272.

¹³⁸PONIŽILOVÁ. 2011, s. 103-104.

¹³⁹GOMBÁR. 2013, s. 538.

3.2.5. Karbalá a druhá válka v Zálivu

Je třeba podotknout, že Karbalá svou úlohu sehrála na počátku 21. století, a to v době, kdy se v Iráku odehrávala válka, kdy byl sesazen Saddám Husajn. Po invazi, která byla vedena USA v roce 2003, vzrostl podíl ší'itů na domácí politické scéně. Tato skutečnost však nahrála právě samotnému městu, neboť se začaly v daleko vyšší míře konat poutě k připomenutí významu místa. Nicméně to mělo za následek i vyšší počet teroristických útoků ze strany extremistických sunnitských skupin, jako je al-Káida nebo Islámský stát. V dalších letech pomohly finanční prostředky dodané Íránem na obnovu mešity a svatyně v Karbalá. Byla také vybudována kvalitnější infrastruktura. Přestože se v Karbalá nadále nenachází centrum ší'itské vzdělanosti, stalo se z ní nejnavštěvovanější poutní místo ší'itů z celého světa.¹⁴⁰ I přes hrozbu teroristických útoků na toto místo zavítají o svátcích miliony poutníků. V roce 2004 jich bylo více než 5 milionů, a významným způsobem tak přispívají k rozvoji ekonomiky města.¹⁴¹

Ší'ité oslavovali pád režimu Saddáma Husajna. Jejich pozornost se nyní obrátila vůči vojenským sdružením a duchovní vyzývali k protestu vůči kontrole země ze strany nevěřících.¹⁴²

„Nevěřící!

*Já nebudu uctívat to, co vy uctíváte,
a vy nejste ctitelé toho, co já uctívám,
a já nejsem ctitelem toho, co vy jste uctívali,
a vy neuctíváte to, co já uctívám.*

Vy máte své náboženství a já své náboženství mám.“¹⁴³

„Podle tradice je tato súra odpovědí na návrh mekkánských pohanů. Aby Muhammad uctíval jak Alláha, tak i modly. Je však možná odrazem toho, že Muhammad překonal určité pochybnosti a váhání po době, kdy byl na chvíli

¹⁴⁰Karbala [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/karbala>

¹⁴¹DUMPER. 2007, s. 216.

¹⁴²PONÍŽILOVÁ. 2011, s. 117.

¹⁴³HRBEK. 2012, s. 160.

Jak bylo uvedeno na příkladech a analýzách v předchozích kapitolách, Karbalá dnes těží opět ze zavedeného poutnictví, kdy právě poutě mezi Karbalá a Nadžafem připomínají stále více ší'itům duchovní význam těchto měst.

3.3. Karbalá jako centrum ší'ismu

Karbalá je považováno za čtvrté nejsvatější město islámu, následujícího ihned po Mekce, Medíně a Nadžafu, a to z důvodu, že je místem mučednické smrti a posledního odpočinku třetího ší'itského imáma Hussajna. Spolu se městem Nadžaf se považuje za významné centrum ší'itského islámu. Kolem imámovy hrobky vyrostlo město a právě pro způsob Hussajnovi smrti je Karbalá známa také jako Mašhad al-Hussajn.¹⁴⁵

Hussajnovův hrob se stal už krátce po jeho smrti poutnickým místem. První zmínka o pouti k jeho hrobu pochází z let 684-687.¹⁴⁶ Na Hussajnově hrobě došlo k vytvoření mohyly. Ve městě Karbalá je však důležitější památkou pro všechny vyznavače ší'itského islámu svatyně imáma Hussajna, která spolu se svatyní imáma 'Alího v Nadžafu, patří k nejposvátnějším místům pro všechny ší'itské sekty. Po zavraždění byl al-Husajn v roce 680 pohřben do jednoduchého hrobu. O čtyři roky později dal Mukhtar ibn Taqafí postavit kolem hrobu kopuli qubba s dvěma vchody.¹⁴⁷

V roce 749 začal panovník as-Saffáh s budováním konstrukce nové stavby kolem hrobu, ale jeho následník Hárún ar-Rašíd (vládl v letech 786-809) stavbu zastavil a pokoušel se zavést opatření zabraňující návštěvníkům konat poutě do svatyně. Další rekonstrukce se hrobka dočkala za vlády jeho následovníka al-Maamúna (813-833), aby byla znovu kompletně zničena za

¹⁴⁴HRBEK. 2012, s. 661.

¹⁴⁵CAMPO. 2009, s. 422.

¹⁴⁶GIBB. 1997, s. 637.

¹⁴⁷Imam al-Husayn and Karbala [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/library/imam-al-husayn-and-karbala>

vlády al-Mutawakilla (847-861), který dal na podnět svého ministra Abdalláha ibn Khaqána zničit celé město a okolí hrobu nařídil proměnit na ornou půdu. Není bez zajímavosti, že o následnou rekonstrukci se postaral jeho syn al-Muntasir, známý tolerantním přístupem nejen k ší'itům ale také ke křesťanům a židům.¹⁴⁸

V roce 977 započal rozsáhlé práce na svatyni panovník Adú ad-Dawlá (949-983) z dynastie Bújovců. Kolem hrobky dal postavit zeď a uzavřel tak vnitřní posvátný okruh haram. Opevnit hliněnými zdmi dal i město, jako prevenci před záplavami. Kolem hrobky dal postavit nové obytné čtvrti a několik bazarů.¹⁴⁹ Kolem zdi ad-Dawlá vystavěl kryté kolonády riwaq. První riwaqy v Karbalá byly postaveny z palmového a tamariškového dřeva a byly bohatě zdobeny dřevořezbami. V roce 1016 však byly zničeny požárem. V následujícím roce byly poškozené části opraveny.¹⁵⁰

Po období mongolských nájezdů byla svatyně výrazně poškozena. Za vlády Džaláirovců (1335-1410), sultán Uwais ibn Hassan v roce 1365 zahájil rekonstrukci kopule a znovu vystavěl zeď kolem svatyně. Jeho syn Ahmad ibn Uwais postavil v roce 1384 dva minarety pokryté zlatem a přistavil nádvoří sahn.¹⁵¹

V 16. století, kdy se Irák dostal pod nadvládu Osmanů (1534-1919), si vliv na irácká svatá města, více či méně úspěšně, udržovala iránská ší'itská dynastie Safíjovců (1501-1736), která podporovala výstavbu ve svatyních.¹⁵² V roce 1508 když šáh Ismail navštívil svatyni, dal kolem hrobky vybudovat nový sarkofág vykládaný zlatem.¹⁵³

¹⁴⁸ALLAN. 2012, s. 41-42.

¹⁴⁹Imam al-Husayn and Karbala [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/library/imam-al-husayn-and-karbala>

¹⁵⁰ALLAN. 2012, s. 28.

¹⁵¹Imam al-Husayn and Karbala [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/library/imam-al-husayn-and-karbala>

¹⁵²PONÍŽILOVÁ. 2011, s. 40-41.

¹⁵³SYED. 2011, s. 260.

V roce 1622 dal šáh Abbás Safi vystavět novou hrobku daríh z mosazného kování a bronzu a dal vyzdobit kupoli qubba modrozelenými keramickými kašijskými kachličkami z Íránu.¹⁵⁴ Následující století soupeřili o svrchovanost nad ší'itské svatými městy Safíjovci s Osmanysee střídavými úspěchy.¹⁵⁵ V roce 1742 vykonal pouť do Karbalá šáh Nádír Safi a dal vyzdobit kupoli keramickou mozaikou a daroval svatyni hodnotné dary. V roce 1796 dal šáh Muhammad z íránské ší'itské dynastie Kadžárovců (1786-1920) pokrýt kupoli zlatem.¹⁵⁶

Současná podoba areálu svatyně je výsledkem neustálých rekonstrukcí zejména z posledních let, kdy nastala obroda ší'ismu v Iráku. Pod kupolí se vedle hrobky daríh nachází menší hrobka, v níž je pohřben Husajnův syn ʿAlí Akbar. Daríh je obklopen zahradou rawdá s fontánou na pití a mramorovým bazénem. Z rawdá vede na nádvoří sahn několik ozdobných bran, z nich nejkrásnější zlatem pokrytá se nazývá Báb al-Dhahab. Napravo od ní šíité navštěvují v rámci své pouti hrobku Habib al-Asadího, Husajnova nejlepšího přítele a spolubojovníka, který s ním zahynul v bitvě u Karbalá. Ve svatyni je k nalezení i 65 zastřešených místností íwán, které jsou pokryty koberci a zařízeny dřevěným vyřezávaným nábytkem. Zevnitř jsou pokryty modrými keramickými kachličkami s bílými nápisy z Koránu. Slouží jako místa k osobním modlitbám nebo ke kázání ší'itských učenců. Do komplexu svatyně se vchází dřevěnými branami zdobenými barevným sklem. Ve východním rohu komplexu se nachází společný hrob sedmdesáti dvou spolubojovníků Husajna.¹⁵⁷

V roce 2009 bylo otevřeno muzeum Husajnovy svatyně. Obsahuje dary svatyni od panovníků a mecenášů posvátného komplexu v podobě uměleckých předmětů z drahých kovů, vzácných koberců, mincí, ale i artefaktů z bitvy u Karbalá, jako jsou meče, koňské postroje nože a brnění.¹⁵⁸

¹⁵⁴ALLAN. 2012, s. 41.

¹⁵⁵NAKASH. 2004, s. 34.

¹⁵⁶ALLAN. 2012, s. 31.

¹⁵⁷DUMPER. 2007, s. 213.

¹⁵⁸ALLAN. 2012, s. 46.

Svatyni ročně navštíví několik milionů věřících – ší'itů. Podle Čecha navštívilo komplex v roce 2009 asi 6 milionů poutníků.¹⁵⁹ Návštěva Husajnovy svatyně má podle tradice přinést poutníkům zdraví a delší život. Podle ší'itské víry se jedna pouť k Husajnově hrobu vyrovná tisícovce poutí do Mekky.¹⁶⁰ Půda kolem Husajnova mauzolea je považována za posvátnou a vyrábějí se z ní hliněné destičky, kterých se věřící ší'ité dotýkají čelem u modlení a také modlitební růžence.¹⁶¹

Vyznavači ší'itského islámu kromě Hussajnovy svatyně navštěvují také svatyni Abbásovu, nacházející se též ve městě Karbalá. Uvedená svatyně byla vystavěna na počest Abú al-Fadl al-Abbáse, syna imáma Ālího a nevlastního bratra imáma Husajna, který zahynul při pokusu přinést během bitvy u Karbalá Husajnově skupině vodu z Eufratu. Přistihli ho však Jazídovi vojáci a utkali mu obě ruce. Pro irácké ší'ity představuje al-Abbás vzor ctnosti, mužnosti, odvahy a bojovnosti čili vlastnosti, které jsou ceněny a vyzdvihovány v tradiční arabské beduínské společnosti. Arabské náboženské texty a poezie zdůrazňují jeho fyzickou sílu, šikovnost v jízdě na koni a odhodlání se obětovat za záchranu rodiny a islámu.¹⁶²

Svatyně al-Abbáse stojí v centru města Karbalá, nedaleko svatyně imáma Husajna. Přesná vzdálenost mezi středy kopulí obou svatyní je 378 metrů, což představuje vzdálenost mezi pahorky Safá a Marwá, které se nacházejí ve Velké mešitě v Mekce. Na tomto prostoru se odehrávají muharramská představení taazija a během rituálu Āšúrá tudy procházejí flagelantská procesí.¹⁶³ Mezi návštěvníky Abbásovy svatyně výrazně převažují věřící z arabských ší'itských zemí, hlavně z Iráku a Libanonu.¹⁶⁴

¹⁵⁹ČECH. 2010, s. 134.

¹⁶⁰DONALDSON. 1933, s. 93.

¹⁶¹NAKASH. 2004, s. 175.

¹⁶²NAKASH. 2004, s. 144.

¹⁶³SYED. 2014, s. 59.

¹⁶⁴NAKASH. 2004, s. 143

Architektonicky je komplex podobný svatyni imáma Husajna a i jemu se dostávalo přibližně stejné pozornosti ze strany panovníků.¹⁶⁵ V roce 983 byla postavena hrobka daríh, v roce 1016 byla svatyně obehnaná zdí. Šáh Džaláiri dal v letech 1340-1348 po mongolských nájezdech svatyni kompletně zrekonstruovat. V roce 1350 byla postavena kupole (qubba), která je vysoká 46 metrů. Hrobka (daríh) je pozlacená a vnitřní část je vyrobena z teakového dřeva.¹⁶⁶

Zajímavostí jsou dvě posvátná místa nedaleko komplexu. Jedno, nazývané svaté místo pravé ruky, se nachází na rohu jednoho z dómů. Druhé svaté místo levé ruky je k nalezení u jedné z bran do komplexu. Obě místa byla vyzdobena místními umělci keramickou mozaikou, která insitním způsobem znázorňuje useknuté ruky al-Abbáse v palmovém háji na břehu řeky Eufrat.¹⁶⁷ Mezi návštěvníky Abbásovy svatyně výrazně převažují věřící z arabských ší'itských zemí, hlavně z Iráku a Libanonu.¹⁶⁸

Události, které proběhly v historii Karbalá, si ší'ité připomínají během mnohých rodinných i náboženských svátků. Pasáže z bitky recitují při obřízce, svatbě i při pohřbu. Poutníkům je po vykonání pouti slíbeno zázračné požehnání. Ší'ité věří, že hrobku imáma Husajna stráží 4 tis. truchlících andělů, kteří vítají každého poutníka. Když člověk během poutě onemocní, andělé budou při něm. V případě, že během poutě věřící umře, andělé se budou modlit za odpuštění jeho hříchů a den Posledního soudu budou vzkříšení s Husajnem, který je dovede přímo do Ráje. Věřící, že Bůh se během poutě postará o všechny jejich potřeby a odpustí jim hříchy na dobu 50 let. Poutníkům je taktéž přislíbeno, že díky vykonání pouti budou déle žít. Jedna pouť do Karbalá se v jejich víře rovná tisícům poutí do Mekky, tisícovce mučednických smrtí, tisíci postních dnů a osvobození tisícovky otroků. Celý rok od vykonání pouti nebudou zlé síly schopné uškodit poutníkovi, protože sám Bůh bude nad ním držet ochrannou ruku.¹⁶⁹ Člověk, který vykonal pouť

¹⁶⁵ALLAN. 2012, s. 91.

¹⁶⁶NAKASH. 2004, s. 36.

¹⁶⁷ALLAN. 2012, s. 82.

¹⁶⁸NAKASH. 2004, s. 143.

¹⁶⁹DONALDSON. 1933, s. 93-94.

do Karbalá, dostává označení Karbalá'í, podobně jako poutník vykonávající pouť do Mekky dostává označení hadždži.¹⁷⁰

V bitvě u Karbalá byla krev imáma, jeho rodiny a společníků prolita a nasákla jí půda. Tato půda má mít proto léčivé účinky a umírající člověk, který ji sní, se má uzdravit. Když ale Bůh chce, aby umřel, ani to mu nepomůže. Takový účinek by měla mít půda v oblasti jedné čtvercové míle od imámovova hrobu. Každému, kdo vlastní takovou hlínu, by se mělo vyhýbat neštěstí a choroby. Z této půdy jsou vyráběny hliněné destičky, kterých se ší'íté dotýkají čelem při modlitbě, a též růžence. Ší'íta by měl být pochovaný s půdou z Karbalá, která by mu měla pomoci v den Posledního soudu.¹⁷¹

Během měsíce muharram se tradičně koná pěší pouť mezi městy Nadžaf a Karbalá. Věřící si touto cestou připomínají tragickou pouť imáma Husajna z Medíny do Iráku.¹⁷² Nejideálnějším obdobím pro provedení pouti je 16. až 18. den měsíce safar, aby poutníci dorazili do Karbalá na začátek Arba'ínu, nicméně pouť je možné provést během celého roku. Pouť je dlouhá 80 kilometrů a poutníci ji absolvují přibližně během dvou dnů. Cestu lemují stánky s občerstvením a připraveny jsou i ubytovací kapacity. Po celé délce trasy je k dispozici zdravotnická služba.¹⁷³

Během cesty se poutníci modlí k Husajnovi a 'Alímu a připomínají si jejich mučednickou smrt. Podle slov sedmého imáma Džafara as-Sadika (702-765) za každý krok poutě bude věřícímu připsaných tisíc dobrých skutků a bude mu prominuto tisíc hříchů. Kdo se z pouti nevrátí, přijde rovnou do ráje.¹⁷⁴

Během Saddáмова režimu byla pouť zakázána, přesto ji lidé v menším měřítku vykonávali. Při vstupu do Karbalá byli poutníci mnohokrát uvězněni. Navzdory hrozbě teroristických útoků ze strany sunnitských extremistů, v

¹⁷⁰CAMPO. 2009, s. 680.

¹⁷¹DONALDSON. 1933, s. 89-90.

¹⁷²NAKASH. 2004, s. 180.

¹⁷³AGHAIE. 2004, s. 69.

¹⁷⁴DONALDSON. 1933, s. 95.

současnosti pouť zažívá obrodu a od roku 2004 má každoroční návštěvnost vzrůstající tendenci.¹⁷⁵ V roce 2013 dosáhl počet poutníků provádějících pouť na Arba'ín v Iráku téměř 18 milionů. Většinou se jednalo o poutníky z Íránu, Iráku, Bahrajnu a Pákistánu, ale i z východní Afriky.¹⁷⁶

V roce 2017 dorazilo do města Karbalá 13 milionů poutníků, tehdy si zástupce ajatolláha 'Alího Sistáního chválil práci bezpečnostních složek. Pro Írance bylo vydáno více než 2 miliony víz a bezpečnost zajišťovalo více než třicetpět tisíc vojáků. Každé vozidlo či pěší poutník tehdy prošel důkladnou kontrolou. To vše armáda podnikla proto, aby nedošlo k útoků, které v minulém roce připravila o život více než 70 lidí.¹⁷⁷

3.4. Rituál 'Ášúrá a jeho význam

Ší'itští muslimové, až na výjimky¹⁷⁸, uznávají všechny hlavní islámské svátky. Kromě nich si však ší'ca vytvořila svůj vlastní systém svátků a rituálů spojených s událostmi, týkajícími se života imámů, významných světců a jejich příbuzných. Ší'ité rozdělují své svátky a rituály a posvátné dny na radostné, při kterých se oslavují narozeniny náboženských vůdců, nebo jiné důležité události z jejich života, a na smuteční. Právě svátky smuteční tvoří jádro ší'itské duchovní kultury.¹⁷⁹

Nejdůležitějším rituálem je 'Ášúrá, který připadá na desátý den měsíce muharram¹⁸⁰. V Íránu a ší'itských oblastech Iráku (týká se právě oblasti kolem města Karbalá) se jedná o největší rituál, při kterém si věřící připomínají tragickou smrt imáma Husajna u Karbalá. Při tomto rituálu se konají procesí flagelantů, ma'ctam, během kterých se účastníci bičují nebo si způsobují řezné rány. Původ těchto, někdy drasticky projevujících se rituálů, není zcela

¹⁷⁵DUMPER. 2007, s. 216.

¹⁷⁶18 miliónů návštěvníků [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://www.alalam.ir/news/1433534>

¹⁷⁷Ší'itský svátek arbaín v írácké Karbale oslavuje 13 milionů lidí [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z:

http://www.christnet.eu/zpravy/28841/siitsky_svatek_arbain_v_iracke_karbale_oslavuje_13_milionu_lidi.url

¹⁷⁸Narozeniny proroka Mawlád ar-Rasul ší'itští muslimové oslavují o 4 dny později

¹⁷⁹SLADKÝ. 2006, s. 22.

¹⁸⁰První měsíc islámského lunárního kalendáře.

objasněn a dodnes je předmětem zkoumání. Ve větším měřítku se začaly provádět až počátkem 16. století v Íránu, v Iráku téměř o dvě století později.¹⁸¹ Celý rituál probíhá tím způsobem, že se ší'itští věřící bičují do krve (v oblasti hlavy a hrudě), až krvácejí. Připomínají si tak utrpení Husajna, a to až do té míry, že sami prolévají krev.¹⁸² Věřící při těchto rituálech imitují nebo se snaží imitovat zranění způsobená imámu Husajnovi a dávají tak najevo, že dokáží trpět za svého vůdce (imáma), ale také za víru.

V roce 1994 byla ajatolláhem Chameneím vyhlášena fatwa¹⁸³, která zakazuje krvavé praktiky ma'tamu. V Íránu byly tyto praktiky zakázány parlamentem, a proto je tento projev během rituálu Āšúra typický hlavně pro Irák a Libanon, běžně právě při pouti do Karbalá.¹⁸⁴

Od prvního muharramu se po celém ší'itském světě, ale hlavně v Íránu, Iráku a Indii konají divadelní představení ta'zija, v Iráku nazývané také šábíh. Jejich námětem jsou mučednická úmrtí imámů, hlavně Husajna, a rekonstrukce těchto událostí. Tento projev lidového dramatu má pravděpodobně původ v Íránu, s kořeny sahajícími do předislámských dob.¹⁸⁵

V této souvislosti je důležité se také zmínit o dalším důležitém svátku Arba'ín, který začíná 40 dnů od rituálu Āšúra. V tento den věřící provádějí pěší poutě ke svatyním (v Karbalá právě k Husajnově nebo Abbásově svatyni), někdy doprovázené ma'tamem, kde se následně konají noční modlitby a vyprávění příběhů o Husajnovi a Ālím. Tento svátek je, podobně jako Āšúra, připomínkou bitvy u Karbalá. Tímto dnem končí období smutku za Husajna.¹⁸⁶ Podle tradice Husajnovi příbuzní přinesli přesně na den, kdy uběhlo 40 dnů od smrti Husajna a jeho společníků z Damašku, jejich hlavy a těla tak mohla být definitivně pohřbena.¹⁸⁷

¹⁸¹NAKASH. 2004, s. 143.

¹⁸²CAMPO. 2009, 67, 423-424.

¹⁸³Forma náboženského právního charakteru prohlášení islámských duchovních, kteří zdůvodňují určité jednání. V Íránu má závazný charakter.

¹⁸⁴SLADKÝ. 2006, s. 66-67.

¹⁸⁵ČECH. 2010, s. 27.

¹⁸⁶NAKASH. 2004, s. 141.

¹⁸⁷DONALDSON. 1933, s. 332.

Poutě k hrobům imámů a světců, zijárát, patří k nejtypičtějším projevům ší'cy. Zatímco pouť do Mekky je povinností, poutě k hrobům imámů patří k jen doporučeným. Avšak mnoho ší'itů je vnímá jako náboženskou povinnost.¹⁸⁸

Jak uvádí Čech, „*hlavním důvodem návštěvy svatyně je potvrzení autority imámů jako vůdců náboženské obce. Kromě toho poutě slouží jako svazek mezi imámem a věřícími a také přinášejí významný vzdělávací aspekt zaměřený na ochranu ší'itské kolektivní paměti a skupinové identity, která je vymezuje od sunnitů.*“¹⁸⁹

Historické kořeny zijárátů sahají do minulosti, kdy místní dynastie nemohly zaručit poutníkům bezpečnou cestu do Mekky. Proto se stala Karbalá pro Iráčany alternativou k hlavní pouti do Mekky. Šáh Abbás (1587-1629) z dynastie Safijovců otevřeně vystupoval proti poutím do Mekky jako zbytečnému vystavování se nebezpečí dlouhé cesty a utrácení peněz, které je lepší utratit na pouť do Karbalá.¹⁹⁰

Zatímco mezi arabským obyvatelstvem v Iráku se poutě provádějí z čistě náboženských důvodů, v Íránu mají často mnoho podružných významů.¹⁹¹ Nejčastěji se jedná o prosby za uzdravení a poutě k hrobům světců jsou také považovány za vhodný způsob trávení volného času.¹⁹² Provádění poutí má jistá společná pravidla. Vstup do vnitřní části svatyně je zakázán ženám během menstruace, mohou se však zdržovat ve venkovních prostorech. Vnitřek hrobky je rozdělen na mužskou a ženskou část. Při cestě do svatyně věřící odřikávají pasáže z Koránu a zijáraty. V tomto významu slova jde o modlitby k imámům. Nemuslimům je vstup do svatyně přísně zakázaný.¹⁹³

¹⁸⁸NAKASH. 2004, s. 140.

¹⁸⁹ČECH. 2010, s. 133-134.

¹⁹⁰tamtéž

¹⁹¹NAKASH. 2004, s. 161.

¹⁹²SLADKÝ. 2006, s. 134.

¹⁹³ČECH. 2010, s. 138.

Stranou B^cth došlo k zákazu organizovat poutě na Āšúra a Arba^cin, proto si věřící volili jiné dny k vykonání poutě. Ani malé skupiny poutníků však nebyly do města vpuštěny a nezřídka byly dokonce uvězněny. V roce 2000 stran B^cth zakázala pěší poutě z Nadžafu do Karbalá, které tvoří součást 40-denního rituálu. Bezpečnostní jednotky, které měly dbát na dodržení zákazu, začaly do poutníků střílet. Během Āšúra v roce 2004 bylo v Bagdádu a Karbalá sebevražednými atentátníky zabito 143 Iráčanů. V roce 2007 zabila bomba nastražená v autě 47 lidí a zranila dalších 150.¹⁹⁴

Od roku 2011 bylo na obyvatelstvo Karbalá na poutníky do ní směřující spácháno několik, převážně bombových útoků. Šíitští muslimové jsou častým terčem útoků během své poutě do Karbalá ze strany sunnitských extremistů, kterými nejsou uznáváni. Jedním z takových útoků byl v roce 2016 teroristický útok, k němuž se přihlásil Islámský stát.¹⁹⁵

¹⁹⁴BROCKMAN. 2011, s. 272.

¹⁹⁵Shia pilgrims among 77 people killed in IS attack in Iraq [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-38090006>

Závěr

Cílem předložené práce bylo zjistit, v čem spočívá historicko-náboženský význam města Karbalá pro ší'itský islám. K dosažení vytyčeného cíle bylo nutné, aby se práce zaměřila jak na dějiny ší'itského islámu a představila historické události, které se odehrály v průběhu středověkých dějin, tak i na samotnou dogmatiku, ideologická východiska, a náboženské rituály ší'ity. Klíčovým datem byl přitom rok 680 n.l., který se neodmyslitelně zapsal do dějin města Karbalá. Hrobka mučedníka imáma al-Husajna se stal ší'itským poutním místem a ústředním prvkem ší'itské náboženské identity. Následky bitvy u Karbalá jsou v ší'itské komunitě duchovně živé a v podobě rituálů patrné až do současné doby.

Práce představila koncepci ší'itského islámu, tak jak se vyvíjela v průběhu staletí, a to od rozkolu ší'ity a sunny v 7. století. Během doby si tyto proudy utvářeli vlastní náboženskou tradici i rituály a zvyky, což posílilo odlišnosti mezi oběma hlavními proudy islámu.

Součástí ší'itské identity je hluboce zakořeněná úcta k hrobkám imámů a významných ší'itských světců. Smuteční rituály tvoří jádro ší'itské duchovní kultury. Rituál 'Ášúrá, je nejvýznamnějším a nejvýraznějším rituálem, při kterém si věřící připomínají tragickou smrt imáma al-Husajna u Karbalá. Účastníci rituálu se v průběhu rituálu bijí řetězy s čepelemi, přičemž ústředním motivem je vyjádření smutku nad smrtí al-Husajna. Sunnitě poškozování těla zcela odmítají, neboť podle nich, také Alláh odmítá jakékoliv poškozování vlastního těla. Pro ší'ity se však jedná o součást víry, kdy myšlenka sebeobětování vyjadřuje zbožnost a respekt k náboženským autoritám, jakou byl např. právě imám al-Husajn. Rituál 'Ášúrá představuje pevné pomyslné pouto pro ší'ity z celého světa a tento rituál je pro ně významně spojen právě s městem Karbalá. V Íránu byly tyto explicitní sebepoškozující praktiky věřících zakázány, a proto je tento projev během rituálu 'Ášúrá typický

zejména pro věřící v Iráku a Libanonu.

Dalším významným smutečním rituálem je Arba^{cin}. V tento den věřící provádějí pěší poutě ke svatyním, kde se následně konají noční modlitby a vyprávění příběhů o imámech al-Husajnovi a ^cAlím. Tento rituál je, podobně jako ^cÁšúrá, připomínkou bitvy u Karbalá. Vykonání zmíněných poutí je ší^city vnímáno jako náboženská povinnost.

Výše uvedené smuteční rituály jsou tmelícím prvkem ší^citské identity. Každý rok do Karbalá zavítá několik milionů ší^citských věřících, aby si připomněli mučednickou smrt al-Husajna. Význam města Karbalá spočívá právě ve spojení s konceptem mučednictví, který se považuje se za jeden z významných aspektů ší^citské kultury a mučedníci zauímají v ší^citských společnostech posmrtně významné postavení.

Ve 20. století se Karbalá, jakožto svaté ší^citské město, ocitla pod silným tlakem především ze strany sunnitské většiny. Jednalo se o nepříznivé období, jelikož v Iráku byla u moci politická strana Ba^{cth}. Jejíž členové byli sice sekulárně a nacionalisticky zaměřeni, přičemž Ba^{cthisté} pocházeli i z řad ší^citského obyvatelstva, sunnitě v čele se Saddámem Husajnem však disponovali politickou a ekonomickou převahou. V roce 2000 byly iráckými úřady zakázány poutě do Karbalá. Při nerespektování zákazu začaly irácké bezpečnostní jednotky do poutníků střílet. Někteří iráčtí ší^cité pak následně uprchli do sousedního Íránu.

Spory mezi sunnou a ší^cou představují zdlouhavou epizodu islámských dějin, která potencionálně ohrožuje bezpečnost zainteresovaných států. Napjaté vztahy panují zejména mezi dvěma regionálními mocnostmi, a to mezi sunnitskými Saúdy a ší^citskými Íránci. Tento konflikt se znatelně odráží např. ve válkách v Sýrii a Jemenu. Zatímco Íránci podporují syrského prezidenta Baššára al-Asada, Saúdové podporují rebelující sunnitské vzbouřence.

Dnes je Írán považován za vítěznou stranu a to i z důvodu, že podnikl nepřátelské opatření vůči Spojeným státům americkým. Pokud by i zde Írán vyšel z boje vítězně, mělo by to neblahý dopad na americké spojence – Izrael. Mezi podporovatele Íránu lze bezesporu řadit Rusko a Čínu. Proti prezidentu Bašáru al-Asadovi se staví do opozice Turecko, které je s Íránem srovnatelné jak co do velikosti země, tak i z hlediska vojenských kapacit. Turecku se navíc podařilo mezi arabskými zeměmi vybudovat jistou autoritu.

Také revoluce tzv. Arabského jara, které proběhly či stále probíhají na Blízkém východě bohužel v některých případech oživily historický rozkol sunny a ší'ity, který se stal např. v Sýrii ideologickou záminkou bojů rozličných ozbrojených skupin. K nejzásadnějším nepokojům došlo v tomto ohledu např. v Jemenu, Sýrii, či v Iráku. V těchto zemích se tak historicko-náboženský spor stal jedním z mnoha faktorů, které zintenzivnily konflikty zúčastněných stran.

Pro zpracování této práce byla využita řada odborných zdrojů, zejména zahraničních, a to z toho důvodu, že v české literatuře se mnoho relevantních informací o Karbalá nenachází. Proto byly využity publikace autorů, jako je Nakash Yizhak (*The Shi'is of Iraq*), Dabashi Hamid (*Shi'ism: A Religion of Protest*), Donaldson Dwight Martin (*The Shi'ite religion: A History of Islam in Persia and Iraq*), Farah Caesar (*Islam*), Fuller Graham (*The Arab Shi'a: The Forgotten Muslims*), Momen Moojan (*An Introduction to Shi'ite Islam: The History and Doctrines of Twelver Shi'ism*), Tabataba'ei Muhammad, Nasr Seyyed Hossein (*Shi'ite Islam*). Tyto publikace poskytují komplexní informace o irácké historii se zaměřením na problematiku ší'itského islámu.

Z literatury v českém jazyce práce vycházela např. od Bronislava Ostřanského (Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti), Luboše Kropáčka (Duchovní cesty islámu), Libora Čecha (Muharramské rituální performance a koncept mučednictví v Íránu). Práce byla tematicky prokládána verši z Koránu, který z arabského originálu přeložil autor Ivan Hrbek.

Seznam použité literatury

- 1) AGHAIE K. S. *The Martyrs of Karbala: Shi'i Symbols and Rituals in Modern Iran*. University of Washington Press, 2004. ISBN 0-295-98448-1.
- 2) AHMED A. *Discovering Islam: Making Sense of Muslim History and Society*. Routledge, 2002. ISBN 0-415-28525-9.
- 3) ALLAN J. W. *The Art and Architecture of Twelver Shi'ism: Iraq, Iran and the Indian SubContinent*. Azimuth Editions, 2012. ISBN 978-1-898592-29-7.
- 4) AL-QUMMI. *Kāmil al-Ziyārāt*. Shiabooks, 2009. ISBN B009DJB0N0.
- 5) ARMSTRONGOVÁ K. *Islam*. Slovart, 2002. ISBN 80-7145-683-7.
- 6) BOWIE F. *Antropologie náboženství: rituál, mytologie, šamanismus, poutnictví*. Portál s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7367-378-9.
- 7) GIBB H. *The Encyclopaedia of Islam*. Brill, 1997. ISBN 90-04-08114-3.
- 8) BROCKMAN N. C. *Encyclopaedia of Secret Places*. ABC-CLIO, 2011. ISBN 978-1-59884-654-6.
- 9) CAMPO J. E. *Encyclopaedia of Islam*. Facts on File Inc., 2009. ISBN 978-0-8160-5454-1.
- 10) COLE J. *Sacred Space And Holy War: The Politics, Culture and History of Shi'ite Islam*. I. B. Tauris, 2002. ISBN 978-1-860647-36-9.
- 11) ČECH L. *Muharramské rituální performance a koncept mučednictví v Íránu*. Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-32.
- 12) DABASHI H. *Shi'ism: A Religion of Protest*. Harvard University Press, 2011. 978-0-674049-45.
- 13) DONALDSON D. M. *The Shi'ite religion: A History of Islam in Persia and Irak*. Lusac & Company, 1933. ISBN 4444006179081.
- 14) DUMPER M. R. T. *Cities of the Middle East and North Africa*. ABC-CLIO, 2007. ISBN 978-1-57607-919-5.

- 15) ESPOSITO J. L. *Islam and Politics*. Syracuse University Press, 1984. ISBN 9780815627746
- 16) FARAH C. E. *Islam: beliefs and observances*. Barron's Educational Series, 2000. ISBN 9780764112058.
- 17) FARWELL B. *Prisoners of the Mahdi*. Longmans Green, 1989. ISBN 0393305791.
- 18) FISCHER M. *Debating Muslims: Cultural Dialogues in Postmodernity and Tradition*. The University of Wisconsin Press, 1990. 978-0-299124-34-2.
- 19) FULLER, G. E. *The Arab Shi'a : The Forgotten Muslims*. Palgrave Macmillan, 2000. ISBN 0333800265.
- 20) FLEISSIG J. *Malá encyklopedie islámu*. Dar ibn Rushd, 1993. ISBN 80-900767-3-4
- 21) GOMBÁR E. *Dějiny Iráku*. Lidové noviny, 2013. ISBN 9788074222498.
- 22) HALBWACHS, M. *On Collective Memory*. The University of Chicago Press, 1992. ISBN 978-0-22611-594-8.
- 23) HRBEK I. *Korán*. Československý spisovatel. 2012, ISBN 978-80-7459-080-1.
- 24) KROPÁČEK L. *Duchovní cesty islámu*. Vyšehrad. 2011, ISBN 9788070219256.
- 25) MENDEL L. *Svět Arabů*. Svoboda. 1989, ISBN 80-205-0030-8.
- 26) MOMEN M. *An Introduction to Shi'i Islam*. Yale University Press, 1985. ISBN 0300035314
- 27) NAKASH Y. *The Shi'is of Iraq*. Princeton University Press, 2004. ISBN 978-0-691-11575-7.
- 28) NICOLL F. *The Mahdi of Sudan and the Death of Genral Gordon*. The History Press, 2005. ISBN 0750932996.
- 29) OSINA P. *Islámské právo a jeho prameny*. Facultas iuridica. 2000, ISBN 1212-107X.
- 30) OSTŘANSKÝ B. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. Libri, 2009. ISBN: 978-80-7277-404-3.
- 31) PAVLINCOVÁ H. *Judaismus křesťanství islám*. Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.
- 32) PONÍŽILOVÁ M. *Irák*. Libri. 2011, ISBN 9788072774784.

- 33) RUSHDIE S. *Vzpomínky*. Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-230-3.
- 34) SEARCY K. *The Formation of the Sudanese Mahdist State: Ceremony and Symbols of Authority*. Brill, 2010. ISBN 9789004185999.
- 35) SLADKÝ J. *Írán plný mučedníků*. Mladá Fronta, 2006. ISBN 978-80-7395-321-8.
- 36) SYED M. *History of Islam*. Vij Books India, 2011. ISBN 978-9-38257-347-0.
- 37) SYED, M. M. *Abul Fazl al Abbas: Eminence and Status*. Lulu Press, 2014. ISBN 978-1-31248-699-7.
- 38) THEOBALD A. *The Mahdiyya: A History of the Anglo-Egyptian Sudan*. Longmans Green, 1951 ISBN B0000DXDR9.
- 39) TALEE A. *Mourning for Imam Hussain*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014. ISBN 978-1-502843-44-9.
- 40) ZAIDI B. *Kashaful aza*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014. ISBN 978-1-502748-95-9.

Internetové zdroje

Shia pilgrims among 77 people killed in IS attack in Iraq [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-38090006>

Ší'itský svátek arbaín v irácké Karbale oslavuje 13 milionů lidí [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: http://www.christnet.eu/zpravy/28841/siitsky_svatek_arbain_v_iracke_karbale_oslavuje_13_milionu_lidi.url

18 miliónů návštěvníků [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://www.alalam.ir/news/1433534>

Imam al-Husayn and Karbala [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/library/imam-al-husayn-and-karbala>

Karbala [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/karbala>

A Short History of Karbala and the Grave of Imam Hussain [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://themuslimvibe.com/faith-islam/a-short-history-of-karbala-and-the-grave-of-imam-hussain>

The 50 most important events of the middle ages [online]. [cit. 2019-02-23].

Dostupné z: <http://www.medievalists.net/2018/04/most-important-events-middle-ages>

History of the anatolian seljuks [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://www.turkishhan.org/history.htm>

History of the shrine of imam [online]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/history-shrines/history-shrine-imam-husayn-ibn-ali-ibn-abi-talib>

Karbala: Detailed account of the martyrdom of imama Hussain [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://minhaj-al-nubuwwah.cf/karbala.html>

Karbala, the chain of Events [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/articles/karbala-the-chain-of-events-ramzan-sabir>

What do you know about Karbala [online]. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://imamhussain.org/english/karbala/18015>

The Best Things to see and do in Qom, Iran [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://theculturetrip.com/middle-east/iran/articles/the-best-things-to-see-and-do-in-qom-iran/>

Mecca crane collapse [online]. [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/live/2015/sep/11/mecca-crane-crash-more-than-50-dead-at-grand-mosque-live>

Resumé

The aim of this work is to find out what the historical-religious significance of Karbala city for Shi'ite Islam lies in. In this context, the work will, at first, focus on the clarifying of the specific medieval historical events that contributed in a fundamental way to Karbala's key importance for Shi'ite Muslims up to now. The work is divided into three main chapters, which are divided into the thematic subchapters. The first chapter of this work deals with the Shi'ite Islam itself. It explains the circumstances of its origin after Muhammad's death, when there was a fundamental split between individual Muslim power groups. The next chapter deals with the historical and religious significance of Karbala city for Shi'ite Islam and its supporters. There will also be described the individual pilgrimage sites here. Furthermore, the work will focus on the importance of the city in the medieval Islamic history, primarily by the Battle of Karbala in the year 680, in which Hussein ibn Ali fell. His grave became the Shi'ite pilgrimage site and the central element of Shi'ite identity. The final third chapter describes the development of the religious significance of Karbala city in modern times and modern history. In early modern times, today's Iraq became the place of clash between Sunni Ottomans and Shi'ite Persians. It also discusses the specific position of the city during The First World War and the leading role of Karbala city in the Shi'ite uprising against the Iraqi regime in March 1991 after the defeat of Iraq in The First Gulf War. Chapter presents the city of Karbala as the site of the collective Shi'ite memory, the center of Shi'a and will present the feast of Ashur, during which the Shi'ite mourning rituals of ta'zija are realized.

Seznam obrázkové přílohy

Mekka

Dostupné z:

<https://www.booking.com/hotel/sa/raffles-makkah-palace.cs.html>

K^caba

Dostupné z:

<https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/west-and-central-asia/a/the-kaaba>

Svatyně imáma Husajna v Karbalá

Dostupné z:

<https://cz.depositphotos.com/47526385/stock-photo-the-shrine-of-imam-hussein.html>

<https://themuslimvibe.com/faith-islam/a-short-history-of-karbala-and-the-grave-of-imam-hussain>

Sebepoškozování během rituálu cÁšúra

Dostupné z:

<https://tema.novinky.cz/sunnite-a-siite>

Saddám Husajn

Dostupné z:

<https://www.biography.com/dictator/saddam-hussein>

Svržení sochy Saddáma Husajna

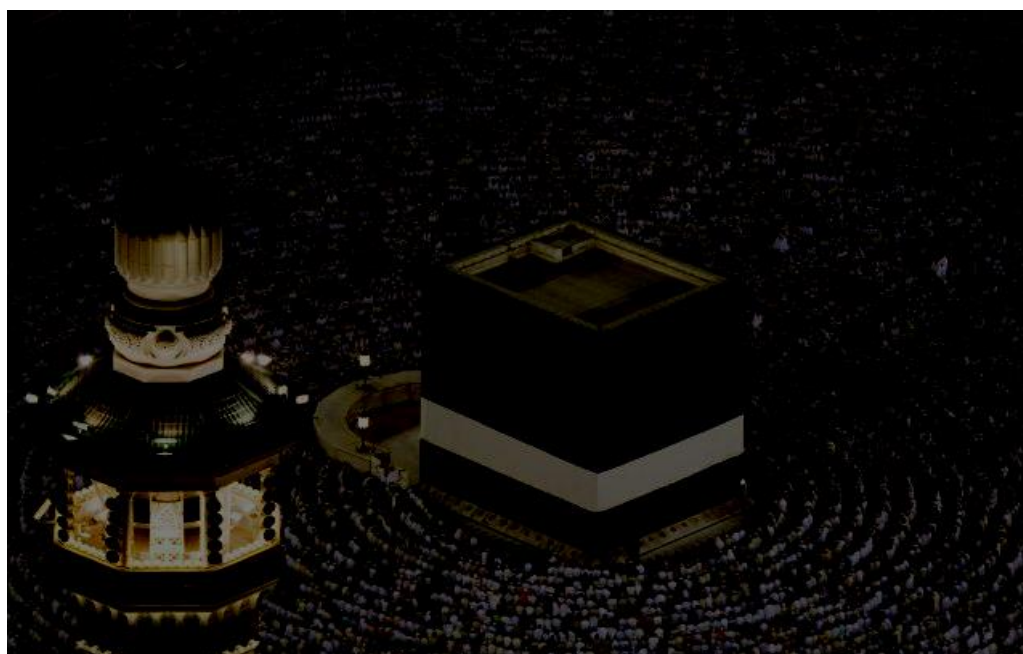
Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/saddamova-pomsta-ze-zahrobi-bez-jeho-dustojniku-by-islamsky/r~139ec3b2990211e58c6b0025900fea04/?redirected=1556083660>

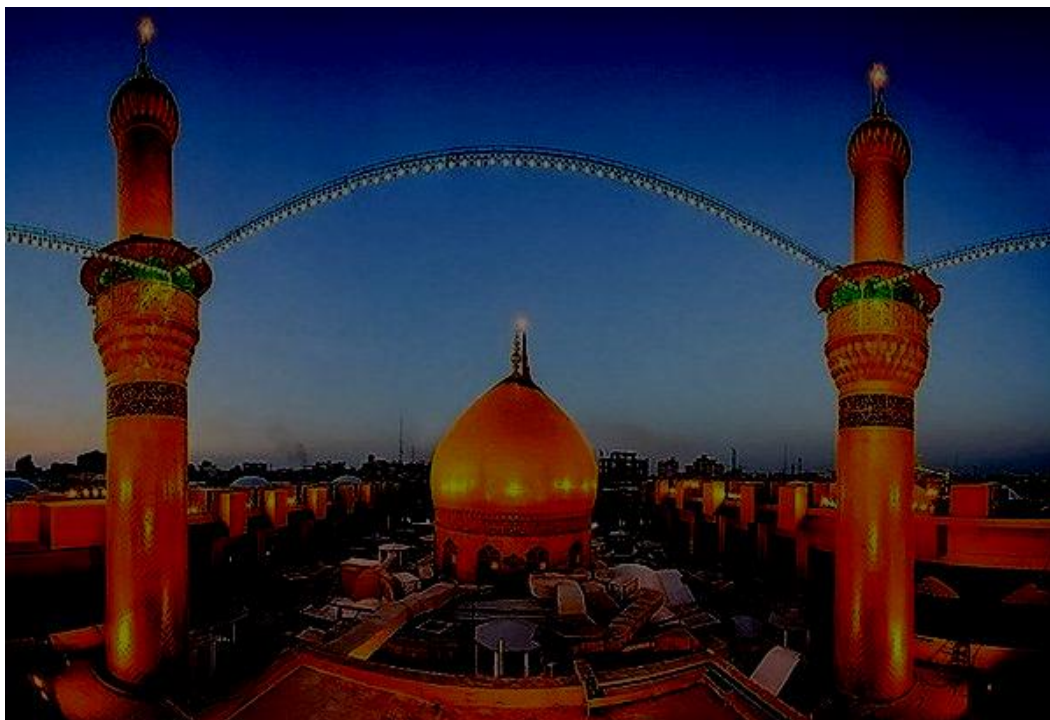
Přílohy

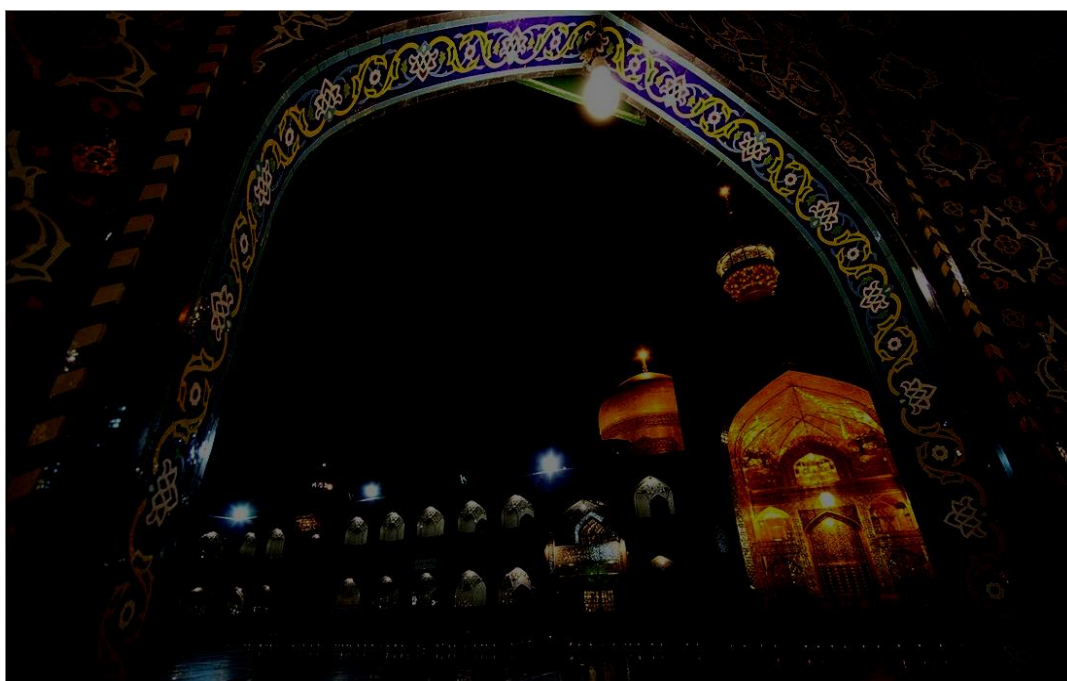
Obr. 1: Mekka

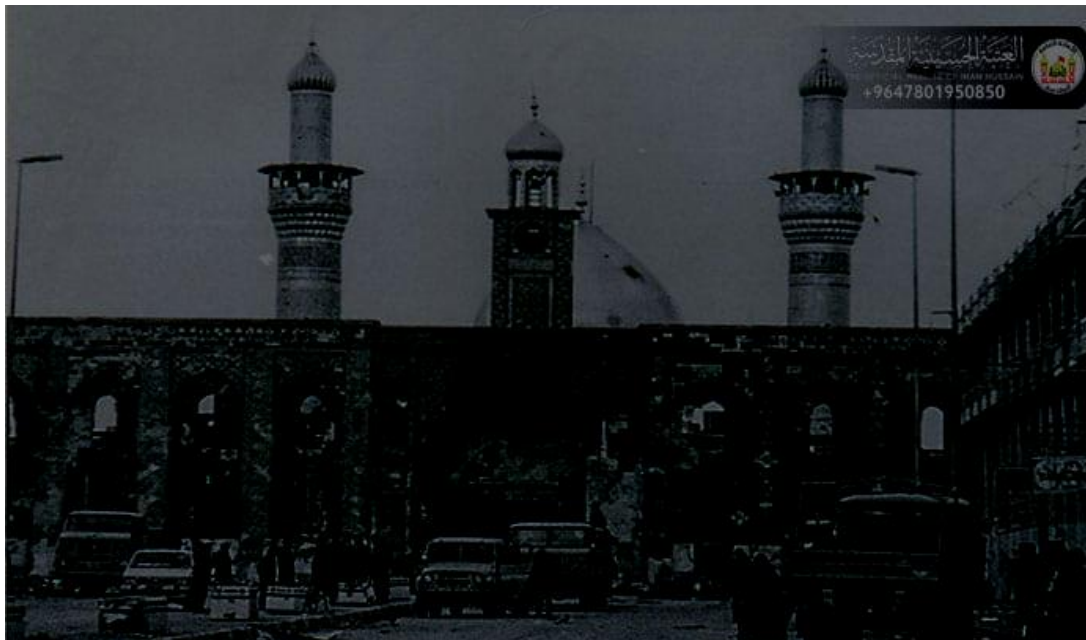
Obr. 2: K^oaba

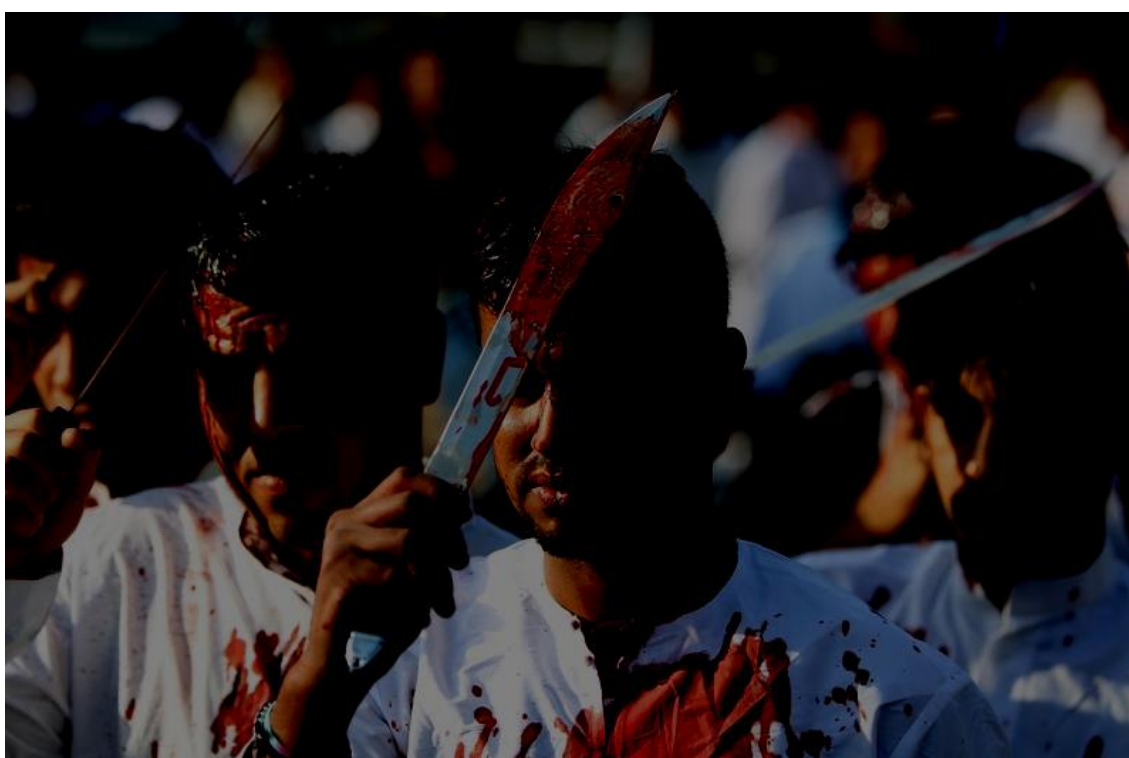
Obr. 3: Svatyně imáma Husajna v Karbalá

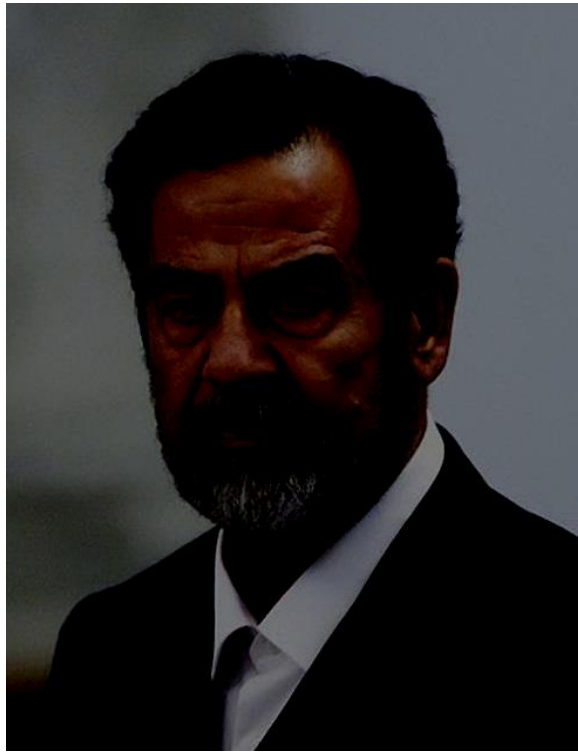
Obr. 4: Svatyně imáma Husajna v Karbalá

Obr. 5: Husajnova svatyně po povstání v roce 1991

Obr. 6: Sebepoškozování během rituálu °Ášúrá

Obr. 7: Saddám Husajn

Obr. 8: Svržení sochy Saddáma Husajna